

arquitectura religiosa

Patrimoni de Torrefeta i Florejacs

Plànol de localització

Arquitectura religiosa

Bellveí

1. Església de Sant Jaume

Les Cases de la Serra

2. Església de Sant Pere de Mas Pujol

3. Capella de Sant Antoni Abat

4. Capella de Santa Bàrbara

Castellmeià

5. Església de la Mare de Déu de la Llet

El Far

6. Església de Sant Domènec

Florejacs

7. Església de la Mare de Déu de l'Assumpció

8. Capella de Sant Miquel

9. Capella de Sant Sebastià

Gra

10. Església de Sant Salvador

11. Santa Maria de Teuladells

Granollers

12. Església de Sant Jaume

El Llor

13. Església de Sant Julià

La Morana

14. Església de Sant Esteve

Palou

15. Església de Sant Ponç

Riber

16. Església de Santa Anna

Sant Martí de la Morana

17. Església de Santa Maria

Sedó

18. Església de Sant Donat

19. Ermita de Santes Masses

Selvanera

20. Església de Sant Sebastià

21. Ermita de la Mare de Déu de la Soledat

22. Capella de Sant Vicenç (Mas de Nadal)

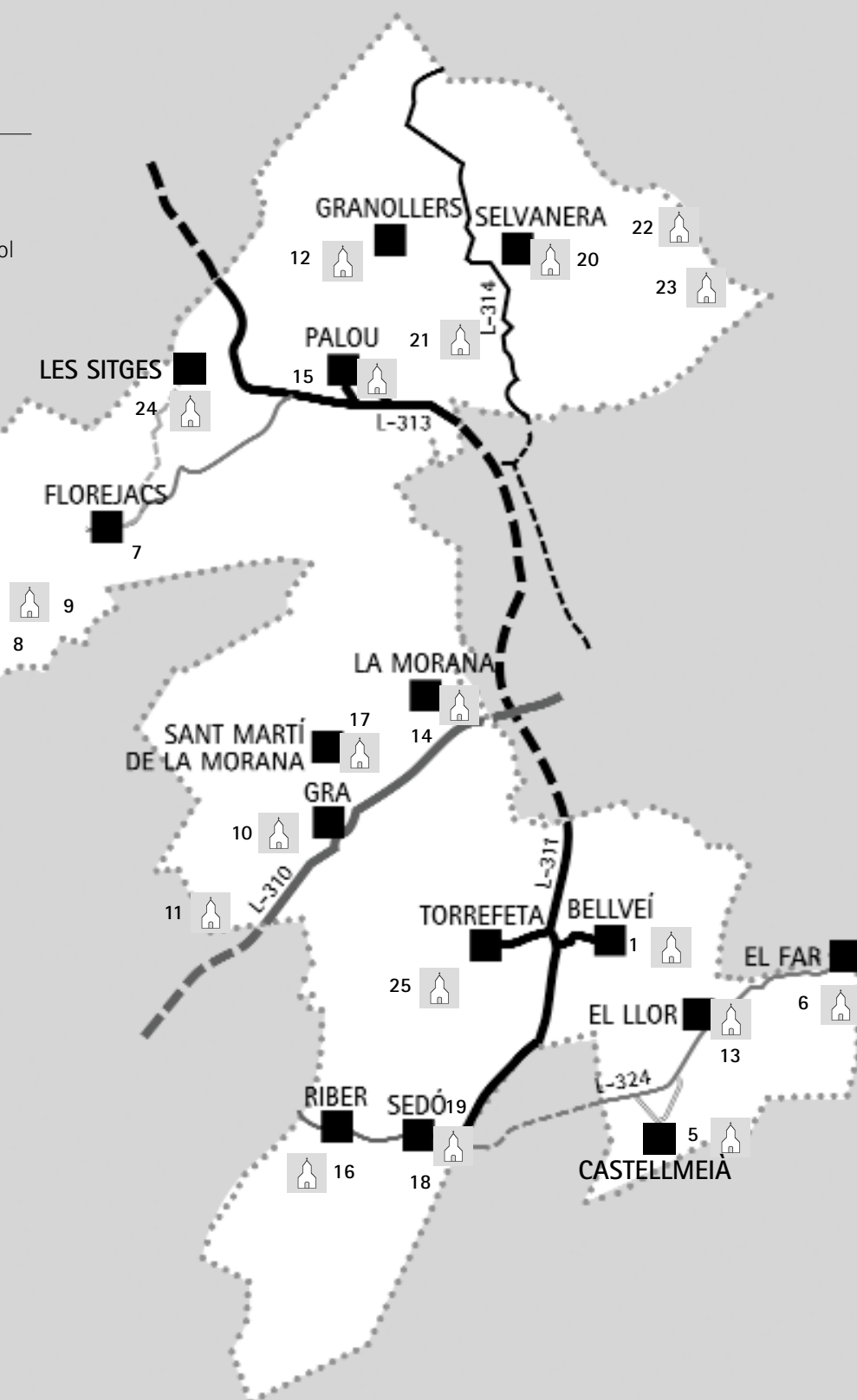
23. Capella de Sant Sebastià (Mas Mascó)

Les Sitges

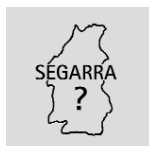
24. Capella de Sant Pere

Torrefeta

25. Església de Sant Amanç

ESGLÉSIA DE SANT JAUME

Nucli: Bellvei
Distància des de Cervera: 9,2 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss. XVII-XVIII
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Façana barroca de Sant Jaume

L'església de Bellvei té per patró a Sant Jaume, i encara que originàriament degué construir-se una petita esglesiola romànica, al segle XVII aquesta fou substituïda per l'actual barroca, amb planta basilical d'una sola nau i capelles laterals, construïda en sentit est-oest i tenint 19,75 m de llargada per 10,50 d'amplada. La coberta és a quatre aigües, amb teula àrab. Els murs exteriors estan fets amb pedra irregular calcària i saulonosa, mentre que les cantonades estan acabades amb grans carreus. En algun sector s'observen filades de carreus ben escairats que, amb tota probabilitat, corresponrien a la construcció original del segle XVII.

La façana d'ingrés és d'un barroc molt classicista. La portada està emmarcada en dues pilastres decorades amb un estriat filetejat, les quals descansen sobre un podi i a la part superior els capitells tenen decoració de dentellons. L'arquivolta té motllura de cavet al cantell de les dovelles i muntants, i una voluta a la clau de l'arc. La cornisa presenta motllura de quart de bocell i bandes lisses, estant tota ella molt erosionada, per sobre de la qual la decoració es remata amb dues boles damunt peanya. A la part superior de la portada un ull de bou amb els cantells motllurats i un escut, molt erosionat, probablement pertanyents a la cons-

L'església de Bellvei té per patró a Sant Jaume, i encara que originàriament degué construir-se una petita esglesiola romànica, al segle XVII aquesta fou substituïda per l'actual barroca, amb planta basilical d'una sola nau i capelles laterals, construïda en sentit est-oest i tenint 19,75 m de llargada per 10,50 d'amplada. La coberta és a quatre aigües, amb teula àrab. Els murs exteriors estan fets amb pedra irregular calcària i saulonosa, mentre que les cantonades estan acabades amb grans carreus. En algun sector s'observen filades de carreus ben escairats que, amb tota probabilitat, corresponrien a la construcció original del segle XVII.

Detall de la portada

trucció original, en què estan representats sis rodets disposats verticalment (tres i tres) i tres flors de lis formant una corona. L'escut podria correspondre a la família Sacirera, que va senyorejar Bellvei al segle XIV. A l'interior trobem una nau coberta amb volta de canó amb llunetes i quatre capelles laterals, dues a cada banda i comunicades entre si, amb absis quadrangular al presbiteri i cor. Quatre arcs torals es basteixen damunt de pilastres entre les quals s'alcen les capelles laterals. Els murs estan recoberts amb guixeria de color i pintura, amb decoració a base d'una importa amb petits dentellons que ressegueix tot el perímetre de la nau. El terra està enllosat. Cal destacar tant la pica beneitera com la baptismal.

El campanar és de planta quadrada i s'alça a l'extrem sud-est de l'edifici. A la part superior presenta quatre obertures d'arc de mig punt dovellat i motllura de bocell a la part alta amb quatre boles damunt podi a cada cantonada.

Les característiques d'aquesta església són les pròpies de les noves tendències que van arribar a Catalunya entre finals del segle XVI i mitjans del XVII a través d'algunes ordres religioses. Les plantes que s'imposaren eren les basilicals, cobertes amb voltà de canó amb llunetes, amb presbiteri en què l'altar s'envoltava amb un absis semicircular (en aquest cas és quadrat). Ja al segle XVIII algunes esglésies presentaven una galeria de tribunes per sobre de les capelles laterals, així com un cor alt sobre el nàrtex de l'església. Les façanes potenciaven l'ornamentació de les portades.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La notícia més antiga que trobem sobre l'església de Bellvei data del 15 de setembre de 1098, quan en l'Acta de Consagració de l'església de Santa Maria de Guissona es fa constar que *Belverdi* es troba dins el terme d'aquesta església i a ella li corresponen els dècims, primícies i altres guanys que generava l'església de Bellvei.

Poques referències més tenim sobre aquesta església. Ja al 1758, quan s'havia construït el nou edifici d'estil barroc durant el segle anterior, recollim la visita que hi feu el bisbe d'Urgell, en què es fa constar que Sant Jaume de Bellvei és sufragània de la de Guissona

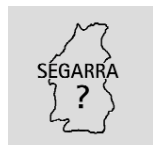
i està governada pel reverend Jaume Thomas; es relacionen també els elements que es guarden a l'església: un calze amb la seva patena, ornaments, albes, casulles, mantells, una creu gran per ales processons. Existia la confraria de Sant Jaume.

El 19 d'abril de 1992 s'inauguraren les reformes fetes a l'altar major, el sagrari i el presbiteri.

BIBLIOGRAFIA

- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (ss. X-XIII)*, dins "Urgèlia" núm 1. La Seu d'Urgell 1978.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 114.
- MARTINELL, Cèsar, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*. Barcelona 1963.
- TRIADÓ, Joan Ramon, *L'època del Barroc, ss. XVII-XVIII*, dins *Història de l'Art Català*, vol V. Barcelona 1984.
- *La Veu de Torreflor* núm 29. Torrefeta 1992.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANT PERE DE MAS PUJOL

Nucli: Les Cases de la Serra
Distància des de Cervera: 30 km
Accés: Carretera sense asfaltar
Indret: Des de Sanaüja cal agafar el camí de Sallent i a 1,9 km ens desviem per la C-149 en direcció a Solsona; passat 1 km a mà esquerra ens desviem per un camí fins arribar a Mas Pujol, estan l'església a uns 100 metres.

Localització: LN 41° 53.937" - LE 1° 19.043"

Tipologia: Església
Època: ss. XI-XIII/Moderna
Estil: Romànic
Estat de conservació: Regular
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

L'església de Sant Pere del Mas Pujol és d'origen romànic, però en època moderna patí una àmplia reforma que alterà sensiblement la seva estructura original. Es tracta d'una església d'una sola nau, orientada d'est a oest, que fa 14 m de llargada per 5,70 d'ampla. La coberta, de teula àrab, és a dues aigües.

L'església, tancada pel recinte del cementiri que la precedeix, es cobreix amb volta de canó apuntada,

Aspecte general de Sant Pere de Mas Pujol

capçada a llevant per un absis semicircular cobert amb volta de quart d'esfera apuntada, que s'obre a la nau mitjançant un arc presbiteral que conté dos arcosolis. Els murs estan pintats de blanc.

Exteriorment trobem la porta d'accés a la banda de tramuntana, on localitzem una porta d'arc de mig punt adovellat, llinda i timpà llis; els brancals de la porta acaben en quart de punt. En aquesta mateixa façana, a tocar de l'absis, s'alça un campanar d'espadanya de dos ulls.

L'absis, amb coberta a la mateixa alçada que la nau, presenta decoració exterior d'arcuacions llombardes amb lesenes cada dos arcs, i al centre hi ha una finestra de doble esqueixada i arc de mig punt, actualment tapiada, emmarcada per una de les arcuacions que defineixen una plaça asimètric, molt peculiar, que també es troba a l'església aragonesa de San Caprasio de Serós. És potser l'edifici més senzill de la Segarra que presenta aquesta ornamentació

Detall de l'absis i campanar

A la façana sud, una petita obertura moderna, quadrangular, dona llum a la zona del presbiteri.

En el mur de ponent s'observa el carener de la coberta força desplaçat cap al nord respecte de l'eix de l'absis. Tot el parament està fet amb carreus ben escairats i irregulars, disposats en filades uniformes, pròpies de les formes constructives del segle XII. A la zona de la coberta, però, l'aparell és de carreuó més irregular i desordenat, corresponent segurament a reformes fetes durant el segle XIII.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Cebrià Baraut va localitzar una còpia del segle XIII d'un document original del segle XI, concretament d'entre els anys 1040-1075, corresponent a l'inventari de les percepcions i serveis que el bisbe d'Urgell rebia del castell de Sanaüja, en el què consta que del lloc de *Pugol* el bisbe rebia el mateix que de l'indret anomenat *Val de Murries*.

Interior de l'església

El segon cop que trobem referenciat el lloc de Pujol és l'any 1087, quan Miró Arimà, ardiaca, deixa establert en el seu testament que llega a Santa Maria de la Seu l'alou de *Pugoli*, situat al castell de Florejacs.

Sembla ser que durant l'Edat Mitjana l'església de Pujol mai tingué la categoria de parròquia sent, amb tota probabilitat, sufragània de l'església de Santa Maria de Ribelles (actualment a la Noguera), ja que en la relació de la dècima papal de la diòcesi d'Urgell dels anys 1279 i 1280 hi consten Berenguer de Pujol i Albert de Pujol, porcioners de Ribelles, els quals podrien ser originaris de Mas Pujol. També cap la possibilitat que l'església de Sant Pere hagués estat sufragània de la de Santa Maria de Sanaüja.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

El conjunt del Mas Pujol, amb tots els elements que incorpora: mas, església, bassa, cup, etc, ens retorna a les formes de vida d'una petita comunitat camperola medieval, segurament pertanyent a la petita noblesa. L'església acull en el seu fossar un interessant grup d'elements funeraris com un sarcòfag romànic, amb relleus decoratius, així com quatre esteles discoïdals, que conformen un conjunt de gran interès cultural.

Malauradament, l'església ha patit diversos atacs vandàlics, entre ells l'esbottament de la porta d'entrada.

Actualment el mas està sent restaurat. Esperem que properament també la resta d'estructures arquitectòniques puguin ser rehabilitades.

BIBLIOGRAFIA

- BARAUT, Cebrià, *Els documents dels anys 1076-1092 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, dins "Urgèlia" núm VII. La Seu d'Urgell 1984-1985.
- Idem: *Els documents dels anys 1093-1100 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, dins "Urgèlia" núm VIII. La Seu d'Urgell 1986-1987.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps.370, 477-478.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 46.
- VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i el Pla d'Urgell*. Barcelona 1981, ps. 292-293.

CAPELLA DE SANT ANTONI ABAT (Mas de la Vila)

Nucli: Les Cases de la Serra

Distància des de Cervera: 33,5 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Sanaüja cal agafar la C-149 en direcció a Solsona, girar per l'encreuament en què s'indica "Bancal" i passat el Mas Garriga, a 1'6 km aproximadament s'arriba al Mas de La Vila, con es localitza la capella de Sant Antoni Abad

Localització: LN 41° 55.095" - LE 1° 10'-561"

Tipologia: Capella

Època: s. XVII (1682)

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Capella de Sant Antoni adossada al Mas de la Vila (imatge de l'any 1995)

Aquesta petita capella familiar fou construïda el 1682, tal com s'indica a la clau de l'arc adovellat de la seva porta d'ingrés, moment en el qual artísticament dominava l'estil barroc. Aquí, però, ens trobem davant una senzilla esglesieta de mas en què domina l'austeritat de les formes. Està feta amb carreus treballats a punta i a tall i col·locats en filades regulars en els murs, però la porta d'accés, orientada a tramuntana, és una obertura de mig punt adovellada (fa 2,43 m x 1,30), a la clau de la qual s'hi va rebaixar la data de 1682, com ja s'ha dit anteriorment. Aquesta porta seria més pròpia del segle anterior, en què les cases de pagès, i també les dels senyors, adoptaren el portal tradicional d'arc de mig punt amb grans dovelles.

És un edifici d'una sola nau orientada de nord a sud, inacabat en el sector de migjorn, de planta quadrangular (6,40 m de llarg x 4,24 d'ample), amb coberta a doble vessant i ràfec de rajola i teula (catalana). Com a campanar una petita espadanya d'un sol ull, formada per dos brancals i una peça monolítica superior rebaixada per permetre el moviment de la campana, quan n'hi havia.

Presenta dos contraforts i un petit finestró/espit-

llera a la façana oest; des de l'interior del pati tancat del mas s'hi pot accedir per una porta a la façana est.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

No es tenen notícies documentades d'aquesta església. Segons Núria Sales: *"Particularment inextricable és la imbricació de certes cases fortes de pagès setcentistes i vuitcentistes amb l'Església (...)"*. Famílies pageses riques van arribar a fundar, especialment a partir dels segles XVI i XVII, un o dos beneficis eclesiàstics i tenien un capellà, generalment de la família, a casa seva. La relació, per tant, entre Església i mas és importantíssima d'ençà del cinc-cents, sobretot pel que fa a la Catalunya Vella.

A falta d'estudis sobre els masos de l'Alta Segarra, no podem confirmar si la tendència abans explicada era també la pròpia d'aquesta part del país.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Junt amb el mas, constitueix un indret de gran interès per tal d'entendre la forma de vida dels masos de la Catalunya central. Actualment, però, es troba força abandonat.

INTERVENCIIONS

Obres de restauració a la teulada i a la façana d'ingrés, sense tenir massa en compte l'estètica original.

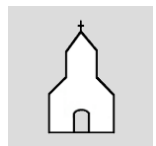
BIBLIOGRAFIA

- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 47.
- SALES, Núria, *Els segles de la decadència ss. XVI-XVIII*, dins *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar, vol IV. Barcelona 1989, ps. 211-216.

CAPELLA DE SANTA BÀRBARA (Mas Garriga)

Localització: LN 41° 54.779" - LE 1° 18.193"

Nucli: Les Cases de la Serra
Distància des de Cervera: 33,5 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Sanaüja cal agafar la C-149 en direcció a Solsona fins un desviament a mà esquerra on s'indica el Mas Garriga

Tipologia: Capella
Època: s. XVIII (1761)
Estil: Popular
Estat de conservació: Regular
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

La capella de Santa Bàrbara del Mas Garriga, malgrat haver estat construïda en època dominada artísticament per l'estil barroc, es correspon a un edifici de formes austeres, en el qual sí trobem que el parament està fet amb carreus de pedra

Capella de Santa Bàrbara

treballada col·locats de forma regular, amb les cantonades acabades amb carreus més grans col·locats de llarg i través, com es correspon a l'època.

És un petit edifici d'una sola nau (fa 8,25 m x 5,95) de planta lleugerament allargada, coberta amb volta de canó i exteriorment amb teulada a dues aigües amb un ràfec de llosa. Dins trobem les restes del que podria ser una sepultura; per sobre la porta d'entrada un petit cor al qual s'accedeix directament des de l'interior de la casa o bé des de la planta de l'església per unes estretes escales que trobem entrant a mà dreta.

S'hi accedeix per una porta, orientada a migjorn, emmarcada per grans pedres treballades, com és propi de les construccions d'aquest segle, i a la llinda trobem incís "Felip Fornells 1761". Per sobre, una petita obertura vertical, també emmarcada per pedres més grans que les del parament del mur.

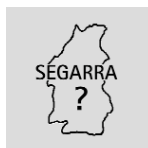
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Santa Bàrbara és advocada contra les tempestes i pedregades, per la qual cosa una capella amb el seu nom situada en un mas no ens ha d'estranyar, si bé les advocacions femenines no són tan freqüents com les masculines (com per exemple, Sant Sebastià o Sant Antoni Abat, protectors també contra la pesta).

BIBLIOGRAFIA

- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 47.
- SALES, Núria, *Els segles de la decadència, s. XVI-XVIII*, dins *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar, vol IV. Barcelona 1989, ps. 211-216.

ESGLÉSIA DE LA MARE DE DÉU DE LA LLET

Nucli: Castellmeià
Distància des de Cervera: 10 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Dins el nucli de Castellmeià
Localització: LN 41° 44.105" - LE 1° 18.140"

Tipologia: Capella
Època: ss. XI-XIII-XIV
Estil: Romànic
Estat de conservació: Regular
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Façana de l'església

L'església de Santa Maria de Castellmeià, coneguda popularment com la Mare de Déu de la Llet, es troba a uns 100 m del castell, formant part de les construccions disperses que antigament conformaven el nucli de Castellmeià.

Es tracta d'un edifici romànic orientat d'est a oest, amb una sola nau de 14,30 m de llarg x 5,80 d'amplada. A l'interior la nau està coberta amb una volta de canó molt apuntada, que arrenca d'una cornisa motllurada que ressegueix el perímetre de la nau, capçada a llevant per un absis semicircular, sobrealçat, cobert amb volta de quart d'esfera apuntada. L'absis s'obre a la nau per mitjà d'un arc presbiteral. Al mur de migjorn trobem una capella coberta també amb volta de canó apuntada després de la qual, en direcció a ponent, neix un banc de pedra que ressegueix els murs de la nau. El seu exterior és de teulada a una vessant. Dins la capella hi ha un nínxol tapiat, amb un escut diferent al que trobem sobre la porta de l'entrada.

La porta d'accés al temple es localitza a la façana de llevant. Està construïda per un doble arc de mig punt, en degradació, adovellat; a la part superior l'escut de la família Vergós, per sobre el qual troben una

Absis de l'església

petita finestra d'arc de mig punt, decorada amb un bordó que ressegueix l'obertura. Aquesta façana es completa amb un petit campanar d'espadanya, d'un sol ull, que corona la coberta de teules a dues aigües. A començaments dels anys 80 del segle passat, la campana encara hi era.

Finestra d'esqueixada

Exteriorment, la part superior de l'absis, sota la cornisa, està resseguida per un ràfec motllurat que fa uns petits arquets i, mig amagada per la terra i tapiada, es veu una petita finestra d'arc de mig punt i de doble esqueixada. L'aparell és de carreus de sauló de mida mitjana i gran, de forma irregular i col·locats de manera més o menys uniforme, mostrant unes formes pròpies de la plenitud del segle XII. Al llarg del temps, però, l'església ha patit reformes, com la capella lateral que és posterior.

Actualment els voltants de l'església estan molt descuidats, amb les escales per accedir-hi trencades i tot el voltant ple de malesa. Al costat de l'església havia hagut un petit fossar, en el qual encara es poden veure dues esteles funerària i diferents peduncles, malgrat que les herbes gairebé les cobreixen.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Interior de l'església a començaments del s. XX (Foto: Fons fotogràfic Salvany. Biblioteca de Catalunya)

Castellmeià fou conquerit pels comtes d'Urgell durant el segle XI i ja el 1044 hi trobem documents en què es fa referència al *castrum Mediani*, moment en què molt probablement ja devia existir l'església de Santa Maria, formant part del bisbat d'Urgell. Va ser sufragània de la parròquia del Llor.

Joan Valls recull un escrit de Josep Amat i Junyent, marquès de Castellmeià i de Castellbell (germà de Manuel Amat i Junyent, Virrei del Perú), del 1758, on s'explica que hi ha en el terme una capella sota la invocació de Maria Santíssima, en la qual cada dia de festa diu missa el rector del Llor, amb l'obligació per part del senyor del lloc de pagar-li la primícia acordada i de tenir els ornaments necessaris per poder dir la missa, acord que es va establir entre el senyor de Castellmeià i el rector del Llor el 12 d'octubre de 1677. A l'església s'hi enterraven els senyors i en el cementiri els vassalls.

Aquesta església també se l'havia conegut amb el nom de Sant Joan Evangelista perquè, com ens diu Josep Salvany el 1918 i ho confirma Duran i Sanpera posteriorment, s'hi venerava un quadre que representava Sant Josep, sant Joan Evangelista i un altre sant, potser Pere Nolasc. Segons Duran i Sanpera era una obra del segle XV i, probablement, de Jaume Vergós. Els Vergós pintors eren continuadors de l'obra de Jaume Huguet, amb qui havien col·laborat. També segons Duran i Sanpera, Jaume Vergós, veí de Cervera, sembla que estava emparentat amb els Vergós de Castellmeià ja que en el seu testament i en el seu sepulcre, a l'església de Santa Caterina de Barcelona, va utilitzat l'escut que trobem a l'església del castell.

Joan Salvany també parla de l'existència d'un fragment de retaule dins l'església, al qual també Duran i Sanpera hi va fer referència. Aquest fragment de retaule podria correspondre a la imatge que es conserva a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera dins la carpeta de Castellmeià. La fotografia està feta per l'Estudi de fotografia Mas de Barcelona i és de primers del segle XX. En ella es pot veure una pintura gòtica corresponent a un petit fragment sobre fusta.

Duran i Sanpera s'hi refereix en els següents termes, comparant-lo amb un antic retaule de Montcortès: *"A la part primitiva del retaule, l'arcàngel de l'anunciació sosté verticalment una vara entorn de la qual volta en diferents passades un filacteri que duu escrit el text de la salutació. La Verge, agenollada, té un llibre obert damunt d'una taula, i al costat del llibre hi ha la gerreta dels lliris, gerreta de dues nanses i contorns sinuosos i molt característics. La mateixa vara, amb idèntica cinta que l'envolta, i una gerra igual de dues nanses i plena de grops, apareix en d'altres retaulles que havien estat en esglésies de la mateixa contrada: el d'Ivorra, ara al Museu de Solsona, el de l'ermita de la Bovera, de Guimerà, actualment al Museu de Vic, un fragment de Castell Meià..."*

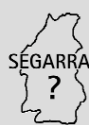
Sembla ser que la intura pertany a una col·lecció

particular, mentre que el fragment del retaule segurament ha desaparegut.

BIBLIOGRAFIA

- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 476.
- DURAN, Agustí, *Llibre de Cervera*. Barcelona 1977, ps. 455-456.
- Fons d'imatges de l'Arxiu Comarcal de la Segarra.
- *Inventari del Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya*.
- SALVANY, Joan, *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm 281-282. Barcelona 1918.
- VALLS, Joan, *Notícies històriques del Castell de Meià i de Ferran, dos indrets de la comarca de la Segarra*, XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, vol II. Cardona 1994.
- VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i el Pla d'Urgell*. Barcelona 1981, ps. 326-327.

ESGLÉSIA DE SANT DOMÈNEC

Nucli: El Far
Distància des de Cervera: 11,5 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: A tocar del nucli del Far
Localització: LN 41° 45.126" - LE 1° 19.600"

Tipologia: Capella
Època: s XVI (1596) i XIX (1881)
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

L'església actual és un edifici modern sota l'advocació de Sant Domènec, substitueix l'antiga església de Sant Julià, de la qual no queden restes i que estava situada dins el nucli antic.

El que trobem ara és un petit edifici (9,84 m x 5) de planta rectangular que té els seus orígens a

Església de Sant Domènec i cementiri dels Tàssies al costat

finals del segle XVI; al seu interior, amb parets enguixades, pràcticament es conserva tota la policromia original, en qual destaquen els colors ocres. Durant la Guerra Civil, 1936-1939, el comitè de Cervera va cremar, dins la mateixa capella, el retaule de l'altar major amb les quatre talles corresponents a Sant Domènec, Sant Ramon, Sant Josep i Sant Antoni, i es van endur l'única campana que hi havia, segurament per fondre-la. La crema, però, no va afectar el pintat de les parets.

Els murs exteriors estan obrats amb pedra calcària del país, amb carreus irregulars rejuntats amb morter; a les obertures carreus de pedra saulonenca i una placa commemorativa per sobre la porta d'entrada. A la banda est trobem adossat el panteó familiar, un petit espai tancat per una reixa de ferro forjat, d'un treball força destacable, que es corona amb una estela discoïdal decorada amb creu grega amb els quatre braços eixamplats units a l'orla, que porta incisa l'inscripció "1881".

La porta d'accés és d'arc de mig punt adovellat, com ja hem dit fet amb pedra de sauló, amb decoració a base de tres flors obertes, una a la clau de l'arc i les altres dues als brancals superiors, sota la imposta. A la placa rectangular col·locada a sobre, hi ha inscrit "ANTON TÀSSIES/ANY", i dins un segell "1881". La placa, també de sauló, porta una bordura a tot el voltant i quatre claus a les interseccions interiors.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

No es tenen notícies documentades de l'antiga església romànica de Sant Julià, tot i que probablement ja existia al segle XI quan el nucli del Far surt documentat dins el terme de Guissona. Sabem que era sufragània de la de Sant Julià del Llor, i estava inclosa dins el bisbat d'Urgell.

Aquesta antiga església encara l'esmenta Madoz al segle XIX i també Joan Bellmunt a la segona meitat del segle XX, però actualment no en queda res.

Segons consta en una llibreta d'anotacions escrita per la família Tàssies, el 3 de juny de 1596 el rector del Llor beneí la capella actual. En un capbreu de 1666 Llorenç Tàssies, com a pagès i batlle del lloc anotava en aquesta data, entre altres possessions: "...una pesa de terra nomenada lo tros del hort en la qual an feta una capella y un hort clos afrontee a sol ixent ab lo camí qui va del Far al Llor..."

Als anys 80 del segle passat els murs exteriors de la capella foren reformats, substituint l'antic arrebossat per la pedra vista.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta capella i el fossar són propietat de la família Tàssies de Tàrraga, la qual conserva un braç de fusta amb unes relíquies de Sant Domènec. Segons expliquen es tracta d'un petit os del dit. D'aquestes relí-

quies se'n parla en la llibreta d'anotacions esmentada, on també estan escrits els preceptes celebratius de la festa de Sant Domènec el 4 d'agost.

BIBLIOGRAFIA

- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra I*. Lleida 1988, ps. 27-28.
- *Capbreu del Far (1666)*. Arxiu Històric Comarcal de Cervera. Fons notarial.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*. Barcelona 1997, p. 340.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 116.
- *Llibre de notes de Casa Tascies del Far fet en lo any 1740....* Arxiu Patrimonial de la família Tàssies de Tàrraga.
- MADDOZ, Pascual, *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Madrid 1945-1950.

ESGLÉSIA DE LA MARE DE DÉU DE L'ASSUMPCIÓ

Nucli: Florejacs
Distància des de Cervera: 21,5 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss XVIII-XIX
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Església i antiga rectoria de Florejacs

De l'antiga església romànica no se'n conserva res. Santa Maria de Florejacs és un temple de planta basilical d'una sola nau orientada d'est a oest, que mesura 15,7 m de llarg x 11,4 d'ample. L'interior de la nau presenta coberta amb volta de mig punt amb llunetes i quatre capelles laterals, també de volta

Interior de l'església amb la imatge de l'Assumpta al fons

de mig punt, i un cor. Aquest model comença a expandir-se per Europa a partir del segle XVII, seguint el model de l'Església del Gesú de Roma que marca un nou concepte de temple per encabir la nova litúrgia post tridentina. El terra, molt irregular, està enllosat i s'hi detecten restes de rajola vidriada policromada del segle XVIII, que no se sap quina funció tenia. Sota el cor, i entrant a mà dreta, una porta dovellada donava a l'antic fossar, a la clau de la qual trobem un motiu heràldic de forma romboïdal que pertany als Josa, en què es representen tres flors de lis als vèrtex inferiors que envolten un escut amb camp partit per una creu de Sant Andreu, formant quatre triangles excisos.

A l'exterior la coberta és a quatre aigües, amb un cos central que sobresurt i que correspon a la nau, mentre que les capelles formen dos cossos laterals adossats i de menor altura. La porta d'ingrés, d'estil barroc, és d'arc rebaixat amb un frontó triangular trencat i la data de 1800. Els murs són fets amb carreus col·locats en fileres regulars; a les cantonades carreus més grans i ben treballats col·locats al llarg i través.

El campanar és del 1841 i està estructurat en dos cossos. L'inferior és de planta quadrada i s'aixeca fins al nivell del carener de la teulada, seguint-li un segon cos de planta octogonal. Aquest model de campanar és hereu dels models fets per fra Josep de la Concepció al segle XVII.

Detall de la façana barroca

Com a tot el país en general, els elements barrocs que trobem en aquesta església són d'un caire molt auster i

poc donat a l'exuberància pròpia del barroc italià i centreeuropeu.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera menció de l'antiga església romànica de Florejacs data del 1094, quan Galceran Erimà feu testament i deixava a *Sancte Marie de Floriaco* un alou. Posteriorment queden poques referències a l'església. Al segle XIII contribuï a les dècimes pagades pel bisbat d'Urgell els anys 1279 i 1280 destinades a les croades, amb 5 sous i 4 diners jaquesos, imports que denoten la poca importància d'aquesta parròquia. També hi torna a aparèixer en la relació de la dècima de la diòcesi d'Urgell de l'any 1391. Formava part del deganat d'Urgell.

Al segle XVIII, l'església actual es bastí sobre l'antiga església romànica. El 12 d'abril de 1758 el bisbe d'Urgell hi realitzà una visita pastoral, en la relació de la qual consta que la sagristia s'està fent de nou i que a la vella es guarden els ornaments necessaris per fer la missa.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

La memòria popular recorda que durant la Guerra Civil, 1936-1939, va ser cremat el Sant Crist que presidia un dels altars.

PROTECCIÓ EXISTENT

Assignada com a zona de protecció (Z-I) dins la declaració de monument històric-artístic (Decret 183/1983 de 28 d'abril/D.O.G.C. 25-5-1983).

BIBLIOGRAFIA

- *El castell de Florejacs*. Monografies de monuments històric-artístics. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona 1983, ps. 3-15.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 340.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 45.
- MARTINELL, Cèsar, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*. Barcelona 1963.
- TRIADÓ, Joan Ramon, *L'època del barroc, ss XVII-XVIII*, dins *Història de l'Art Català*, vol V. Barcelona 1984.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

CAPELLA DE SANT MIQUEL (Mas Roig)

Nucli: Florejacs

Distància des de Cervera: 25 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a Guissona i des d'aquí la L-313 fins passat l'accés de Palou; a mà dreta trobem indicada la

carretera que mor a Florejacs. Des d'aquest nucli agafar un camí de terra en direcció a Agramunt i a uns 3,5 km trobarem el Mas Roig

Localització: LN 41° 47.500 - LE 1° 10.990

Tipologia: Capella

Època: s XVIII (1731)

Estat de conservació: Ruïna

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: En estat ruïnós

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Façana amb portal adovellat

Restes de la capella de Sant Miquel de Mas Roig

Edifici d'una sola nau que, per les restes que podem observar, devia estar construïda seguint les pautes d'un barroc molt auster. Era de mides petites (8,60 x 5,85 m) i orientada en direcció de nord a sud. Encara és visible el portal d'ingrés adovellat a la façana sud, a la clau del qual hi ha incisa la data "1731". Per sobre de la porta s'obre un petit finestró.

L'interior es troba enrunat, i no hi

queda coberta; encara es pot veure l'arrencada de tres arcs de mig punt.

Es conserva el basament d'on sortia un campanar d'espadanya d'un sol ull, caigut a la segona meitat del segle XX.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

En la visita pastoral efectuada pel bisbe d'Urgell el 12 d'abril de 1758 a la capella de Sant Miquel de Mas Roig, es documenta que l'església parroquial de

Florejacs té: ".....una capilla, o Iglesia nombrada de San Miguel de Mas Roig, con un solo altar, el qual está decente con su ara, sacra, cruz, manteles, y frontal, tiene una cáliz, con su paterna dorados por la parte interior, tiene los demás ornamentos suficientes para celebrar el santo sacrificio de la Misa. Dentro de ella una sepultura, en la qual tiene derecho de enterrarse su Patron Miguel Llobet, y sus descendentes".

BIBLIOGRAFIA

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'Esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 45.

— SALES, Núria, *Els segles de la decadència, s. XVI-XVIII*, dins *Història de Catalunya* dirigit per Pierre Vilar, vol IV. Barcelona 1989, ps. 211-216.

— *Visites Pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

CAPELLA DE SANT SEBASTIÀ (Mas Llorenç)

Nucli: Florejacs

Distància des de Cervera: 24,3 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a Guissona i des d'allà seguir per la L-313; un cop passat l'accés de Palou, a mà dreta trobarem indicada la

carretera que mor a Florejacs. Des d'aquest poble agafarem un camí de terra en direcció a Agramunt i a uns 2,8 km trobem Mas Llorenç

Localització: LN 41° 48.500" - LE 1° 11.880"

Tipologia: Capella

Època: Indeterminada

Estat de conservació: Ruïna

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: Agrícola

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Es pot apreciar l'estat actual de deteriorament de la capella

Edifici d'una sola nau que actualment es troba en estat ruïnós. Era de planta rectangular i de petites dimensions (12,13 m x 5,70) i orientada d'est a oest. De la seva

estructura es conserva la façana nord, la oest i part de la est. No es conserva l'antiga porta d'ingrés que estava situada al sector sud, on només docu-

mentem un contrafort atalussat.

Tenia coberta a dues aigües, però ara està enfonsada; encara queda part del ràfec de pedra molt llurat.

De les restes del conjunt destaca una finestra geminada a la façana est, d'estil romànic, sobre la qual s'aixeca un campanar d'espadanya d'un sol ull.

Detall del campanar d'espadanya i la finestra geminada

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

No es té cap referència documentada sobre aquesta capella. Segons informació oral, a l'interior de la capella es guardava una talla de fusta de Sant Pere del s XVI-XVII, molt malmesa però d'un gran interès artístic. Ara es guarda en el castell de Florejacas (veure fitxa sobre aquesta talla).

Actualment la capella serveix com a cobert agrícola, amb la qual cosa han desaparegut elements constructius importants, com la porta d'ingrés, que podria ajudar a datar-la.

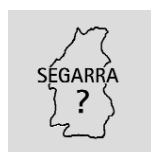
Sant Sebastià és una advocació molt freqüent a l'època moderna, ja que es tracta d'un sant profilàctic i taumaturg, i com Sant Roc o Sant Antoni Abat, protector contra la pesta.

BIBLIOGRAFIA

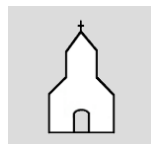
— GAVIN, Josep M., *Inventari d'Eglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 46.

— SALES, Núria, *Els segles de la decadència s XVI-XVIII*, dins *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar, vol IV. Barcelona 1989, ps. 211-216.

ESGLÉSIA DE SANT SALVADOR

Nucli: Gra
Distància des de Cervera: 15,3 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss XI-XVIII-XIX
Estil: Romànic / Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Façana barroca. Es poden apreciar les diferents etapes constructives

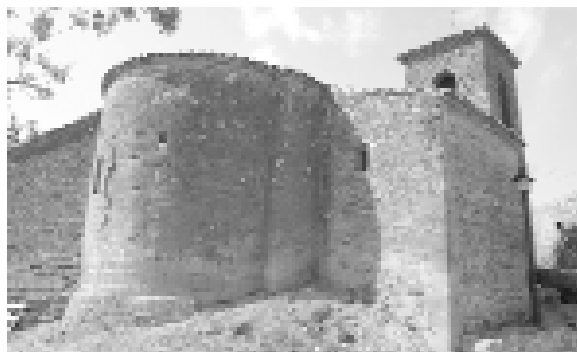
Edifici d'origen romànic, però que al segle XVIII patí grans reformes que modificaren la seva estructura primitiva. Presenta planta de creu llatina, amb una sola nau, amb orientació d'est a oest. A l'interior la nau, que mesura 15,30 m de llarg x 9,75 d'ample, està coberta amb volta de canó reforçada per arcs torals i capçada a llevant per un absis de planta semicircular, cobert amb volta de quart d'esfera. El transsepte s'uneix a la nau mitjançant uns arcs formers de mig punt. És a la nau on podem observar els diferents moments constructius d'aquesta església, sent el més primitiu el que correspon a un cos de planta rectangular i a l'absis d'estil romànic; en èpoques posteriors s'anaren obrint els murs laterals per encabir diferents capelles, fins arribar a la forma actual.

A la façana de ponent trobem la porta d'accés i per sobre d'ella una finestra rectangular, ambdós elements corresponents a una reforma del segle XVIII. La porta resta emmarcada per dues pilastres sobre podi i entaulament amb frontó semicircular trencat per un blasó al centre. L'arquitrau presenta bandes llires i la cornisa abombada amb una motllura superior.

L'escut que presideix la façana és ovalat i quartejat en creu, coronat per un casc llires col·locat de perfil del qual pegen uns motius vegetals. En els quarts superiors s'hi representen dos quadrúps passant, mentre que en el quarter inferior esquerre trobem una torre merletada amb portada i sagetera i en l'inferior dret, un copó del qual emergeixen els caps de tres polls (potser d'àguila?). Voreja el camp per una bordura en forma de dos serps, els caps de les quals tanquen el camp per dalt i les cues per baix, on es localitza

Detall de l'escut heràldic que presideix la portada

Magnífic absis romànic de l'església de Sant Salvador

una caràtula alada en forma de segell al mig. Incisa a la part superior hi ha una data que no es pot veure bé ja que la pedra està en força mal estat en algun sector.

A l'angle nord-oest de l'edifici hi ha adossat el campanar, de planta quadrada i quatre ulls, alineat al pla de façana i construït al segle XIX. En la unió del campanar amb la coberta de la nau, que exteriorment és a dues aigües, trobem una motllura que ressegueix el campanar a manera de cornisa.

Dues obertures il·luminen l'interior de la nau; una, amb arc de mig punt monolític, es troba a l'absis, i l'altra, quadrada i petita, és al mur nord.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera notícia documentada de l'església de Gra correspon al 15 de setembre de 1098, quan en l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona els bisbes consagrants, Ot de la Seu, Folc de Barcelona i Ponç de Roda, confirmaren a l'esmentada canònica els delmes, les primícies, les oblacions i els drets de defunció del terme de *Grada*.

El 30 de març de 1758, el bisbe d'Urgell efectuà una visita pastoral a l'església de Sant Salvador de Gra, sufragània de Guissona.

Al segle XVI s'instituí la capella del Roser, on s'hi venera una imatge d'aquesta Verge. Foren els dominics el qui estengueren aquesta devoció per Europa, els quals des del convent de Santa Caterina que fundaren a Barcelona sota la protecció de Jaume I, expandiren la creació de confraries per tot Catalunya.

Aquestes confraries, nascudes entorn de la parròquia i amb objectius religiosos i socials, estaven formades per persones fidels i devotes de Maria. Durant el segle XVI aquestes confraries cobraren molta força i encara avui hi ha pobles que conserven la confraria del Roser.

En un inventari de Gra del 1868 hi constaven dues imatges de la Verge del Roser, una al seu altar i l'altra la feien servir les majorales per fer les aplegues per les cases.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Les antigues campanes desaparegueren durant la

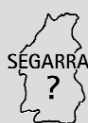
Guerra Civil (1936-1939). La que hi ha actualment procedeix de Barcelona i és del 1807, i té representats diferents motius.

Darrere l'altar de Sant Josep es pot entreveure un fresc que podria ser dels segles XVIII o XIX, on apareix la figura de Sant Josep amb l'esboç de la rella, fet que indica que està inacabat. També es veuen motius vegetals i florals a la part superior.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

- Arxiu fotogràfic de l'Institut Amatller d'Art Hispànic.
- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (s. X-XIII)*, dins "Urgèlia", núm 1. La Seu d'Urgell 1978.
- Idem: *Les actes de consagració d'esglésies de l'antic bisbat d'Urgell (s. IX-XII)*, dins "Urgèlia" núm 8. La Seu d'Urgell 1986-1987.
- BELLMUNT, Josep M. *Devocions Marianes Populars*. Lleida 2001, ps. 229-231.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 487-488.
- GAVIN, Josep, *Inventari d'Esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 47.
- VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i el Pla d'Urgell* (Barcelona 1981), ps. 2287-2288.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

SANTA MARIA DE TEULADELLS

Nucli: Gra

Distància des de Cervera: 17 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a la cruïlla Guissona-Tàrraga-Ponts, des d'on seguirem per la L-310 en direcció Tàrraga. A

uns 500 metres passada la població de Gra, ens desviem a mà dreta per una camí que porta a l'església

Localització: LN 41° 45.822" - LE 1° 14.241"

Tipologia: Església

Època: ss XII-XIV

Estil: Romànic

Estat de conservació: Ruïna

Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: En estat ruïnós

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Santa Maria de Teuladells era un edifici d'una sola

nau, orientada del nord-est al sud-oest, coberta amb volta de canó força apuntada i reforçada mitjançant un arc toral; les seves mides eren 16,70

Restes de l'absis del santuari

m de llarg x 7 d'ample. La nau queda capçada per un absis de planta semicircular de 6 m de diàmetre, obert a la nau per arc presbiteral en degradació. L'absis estava cobert amb volta de quart d'esfera. Quasi tota la coberta ha caigut. Una cornisa motllurada, de la qual arrenquen les voltes, ressegueix tota la nau del temple fins gairebé un metre a banda i banda del mur de ponent. A ambdós costats de la nau s'obren dues absidioles buidades al gruix dels murs i al seu centre la corresponent finestra d'arc de mig punt d'una sola esqueixada.

Restes de l'interior del santuari

que són les corresponents a les absidioles ja esmentades. L'absis, que a part de la coberta també té esfondrada la part superior del mur, té al centre una finestra amb arc d'una sola peça motllurada i de doble esqueixada. Al cantó sud hi ha una porta amb llinda oberta posteriorment. Tot i l'estat de ruïna de l'absis, encara es poden veure fragments de la cornisa motllurada i algunes mènsules.

L'aparell de l'edifici és de carreus molt ben escairats i irregulars, disposats en filades uniformes propi de finals del XII o principis del XIII. Algunes zones foren refetes amb posterioritat amb pedra irregular.

Al seu interior cal destacar el senyal heràldic localitzat en un dels brancals de l'arc central. És un motiu heràldic ogival i amb la forma superior formant dues cavitats simètriques, a l'interior del qual s'hi representa una au (àguila?) de perfil i de factura molt humil. En la motllura de l'absis també es documenta un cap barbat en posició horitzontal i una bola.

Detall escultòric

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Vista general del cenobi (fons Duran i Sanpere-ACSG)

El lloc de Tauladells o Tauladella havia pertangut al terme de Guissona. La primera notícia que es té de l'església de Santa Maria és de l'any 1180, quan Ramon de Gra li donà el seu cos, quatre vinyes i un hort. El 1200 la canònica de Guissona concedia permís a dos nobles de la comarca per poder nomenar un capellà per a Teuladells, però amb la condició que havia de restar sota la tutela de la canònica.

El 1248 el bisbe d'Urgell, Ponç de Vilamur, i la canònica de Guissona, concediren la llicència per poder fundar en aquesta església un monestir de monges agustinianes. L'impulsora del cenobi fou Gueraua de Coscó, i s'aixecà al costat de l'església, de la qual va rendre el nom. El 1266 el monestir s'emancipà totalment de Santa Maria de Guissona.

Es tenen notícies que vers el 1423 aquest indret estava deshabitat, però el 1675, en què el monestir ja no existia, consta que dins la canònica de Guissona hi havia un canonge que gaudia del benefici de Santa Maria de Tauladells. L'església fou reformada el 1773.

Per Albert Turull, el topònim de Teuladells, amb les seves variants Tauladells, Tauladella, Tauladell, té el seu origen en una sufixació diminutiva del mot *teulada* o *teulat*, els quals al seu torn deriven de teula

NOTES COMPLEMENTÀRIES

És probable que passés a mans privades amb la desamortització del segle XIX.

Junt amb la necròpolis i el jaciment que es localitzen a pocs metres de l'església, tenim localitzat un interessant indret arqueològic i arquitectònic que s'hauria de preservar.

Prop de l'església hi passava l'antic camí ral.

BIBLIOGRAFIA

- BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares*. Lleida 2001, p. 326.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 30.33.

— *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 370, 486-487.

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'Esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 48.

— *Inventari del Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya*.

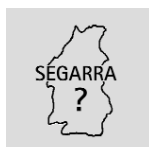
— L., J. *Santa Maria de Teuladell*, dins "Terra Rubra", núm 19 (octubre-novembre 1992), ps. 11-12.

— SALA, Joan-Plàcid, *Santa Maria de Teuladells*, dins "La Veu de Torreflor", núm 26. Torrefeta 1991, ps. 12-13.

— TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 470-471.

— VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i el Pla d'Urgell*. Barcelona 1981, ps. 328-329.

ESGLÉSIA DE SANT JAUME

Nucli: Granollers de Segarra
Distància des de Cervera: 20,8 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Al costat del nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss XIII-XIV
Estil: Romànic
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

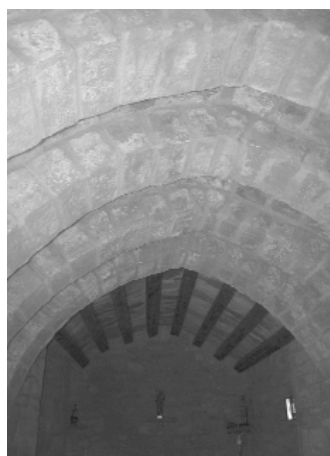
Església de Sant Jaume amb el parament recentment reformat

Aquesta església de Sant Jaume de Granollers de Segarra data dels segles XIII-XIV, però degué ser reformada durant els segles XVIII-XIX. Originàriament fou bastida seguint l'orientació d'est a oest.

Té una sola nau i el sector original fa 7,45 m de llargada x 5,31 d'amplada i 3,96 d'alçada. El seu inte-

Interior abans de la restauració (imatge de 1995)

Interior després de la restauració (imatge del 2010)

rior presenta coberta de la nau feta de llosa sostinguda per cinc arcs apuntats fets de carreus treballats a tall i lligats amb terra, que es basteixen directament dels murs laterals a uns 160 cm del terra. Els murs són fets amb pedra irregular disposada a filades i unida amb terra. El pis està enllosat. L'absis original fou substituït per una estructura quadrada, sense cap element prou destacat.

L'exterior presenta coberta a dues aigües i ràfec de ceràmica, que es localitza sobre l'antiga coberta feta a base de llosa i terra. Sobre la porta d'ingrés un campanar d'espadanya d'un sol ull, amb carreus ben picats d'època posterior. La porta d'accés és de mig punt adovellada, lleugerament desplaçada al costat esquerra de la façana.

Els murs presenten parament de pedra irregular disposada en filades, reservant els carreus ben treballats per a les cantonades, destacant el seu treball d'encoixinat, que també trobem disposat en filada de carreus en tot el perímetre de la nau primitiva.

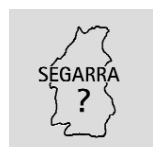
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Certament no hi ha massa notícies sobre aquesta església, ni els seus orígens ni cap altra detall sobre la seva evolució. Tan sols s'ha localitzat la visita pastoral del bisbe d'Urgell del 1758, on consta que depenia de Sanaüja. Citem textualment: "...tiene lo necesario para el Sto. Sacrificio de la Misa, y un pedasso de tierra, que sirven sus redditos para la manutencion de dicha capilla, supliendo las mencionadas cassas, quando estos no bastan".

Durant el 1995 es feren obres de millora que posaren al descobert els cinc arcs apuntats i la volta de llosa, que fins llavors estaven tapats per la guixeria. A primers d'aquest segle XXI s'han fet més obres de millora i manteniment.

– *Visites pastorals (Oficialitat de Sanaüja)*, llibre 111 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANT JULIÀ

Nucli: El Llor
Distància des de Cervera: 9,5 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss XII-XIII
Estil: Romànic
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Tal com ja s'ha comentat a la fitxa de l'església de Santa Maria de Teuladells, Sant Julià del Llor marca una evolució en els processos de transformació de les formes llombardes durant el segle XII, les quals s'inclouen dins un conjunt d'edificis força heterogenis, és a dir, obres que no aporten cap tipologia rellevant però que estan executades amb molta cura. A la Segarra les formes de l'arquitectura llombarda començaren a esgotar-se a finals del segle XI, donant pas a un refinament de la tecnologia constructiva i al mateix temps es canvia el material utilitzat fins llavors per a la construcció.

Ens trobem amb una església d'una sola nau, de 7,60 m d'amplada per 17,50 de llargada, coberta amb volta de canó i reforçada per dos arcs torals de mig punt, que arrenquen de sengles pilastres i capitells units per una línia d'impota que ressegueix tot el perímetre del temple, decorada amb un motiu de diamants, que a la part superior es corona amb un encordat que corresponent a finals del segle XII o primers del XIII. La nau s'obre a llevant a un absis de planta semicircular coberta amb volta de quart d'esfera; entre

Interior de l'església

la nau i l'absis un arc preabsidial en degradació. El transsepte és posterior i està format per dues capelles, cobertes amb volta de creueria, les quals accedeixen a la nau a través d'arcs de mig punt en degradació. La capella oberta en el mur de migjorn, il·luminada per un ull de bou, té una porta que dóna accés a la sagristia, que està adossada al costat sud de l'absis; aquest espai està il·luminat per una petita finestra amb llinda a l'exterior. La capella oberta en el mur de tramuntana acaba en un absis de planta semicircular.

Encara a l'interior de la nau, a banda i banda del seu tram central hi ha dues obertures en arc de mig punt i una de tercera davant la porta d'entrada, situada al mur sud, en forma d'absidiola i que en el seu interior conté la pica baptismal.

La porta que dóna accés al temple és d'arc rebaixat i correspon a una reforma feta al segle XVIII —hi figura la data de 1783, amb l'emblema heràldic del poble i dels Copons, senyors del Llor. Al seu costat s'alça el campanar de planta quadrada, bastit al segle XIX.

Totes aquestes construccions, afegides al mur sud en èpoques posteriors, tenen cobertes independents, a un vessant.

A la façana de ponent hi ha una finestra de doble esqueixada i arc de mig punt monolític esculpit amb decoració per dins i per fora amb un encordat ample enmig de dos de més estrets que segueixen l'arc de la finestra, que es repeteix en l'obertura de llum; damunt d'ella es pot veure una altra finestra i un ull de bou paredats. El mur nord o de tramuntana està reforçat per dos contraforts, un dels quals està adossat a la capella afegida amb posterioritat a aquest mur, i que s'il·lumina amb una finestra lateral orientada a llevant.

L'absis correspon a l'estil romànic amb decoració

Finestra de doble esqueixada oberta a l'absis amb arc monolític decorat

Absis de Sant Julià amb arcuacions llombardes i capelles afegides posteriorment. Imatge realitzada pels volts dels anys 20 del segle passat (fons Salvany. Biblioteca de Catalunya)

Detall de l'heràldica del Llor i dels Copons damunt la porta d'ingrés

llombarda: dues columnes semicirculars i un fris d'arquets cecs que ressegueix la part superior del semicilindre absidial, els quals descansen sobre mènsules esculpides, de les quals en queden poques i són difícils d'identificar.

Majoritàriament eren caps d'animals acompanyats per algun d'humà amb un tractament molt matusser, amb faccions poc concretes a excepció dels ulls, que eren molt marcats. Al centre de l'absis una finestra d'arc de mig punt i de doble esqueixada, semblant a la de la façana de ponent, tan sols ornamentada en la part exterior.

Per l'aparell podem veure les diferents etapes constructives que a sofert aquesta església. En l'absis i als murs de la nau l'aparell és de carreus ben escairats i irregulars, disposats en filades que tendeixen a la uniformitat, propi d'una obra del segle XII, mentre que la resta de l'edifici l'aparell canvia, trobant carreus mal escairats i irregulars disposats en filades desordenades.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera notícia documentada de l'església de Sant Julià del Llor és de l'any 1176, malgrat que aquesta ja hi devia existir molt abans. En aquesta data trobem una escriptura relacionada amb l'església de Sant Salvador de Tarroja, en la qual signa coma testimoni un tal Pere "capellani dez Lor". Novament trobem

Façana de ponent i migjorn on s'obre la porta d'accés, al costat del campanar. Imatge realitzada pels volts dels anys 20 del segle passat (fons Salvany. Biblioteca de Catalunya)

documents del 1194 i 1195 en que s'esmenta la dita església; hi consta que en aquest moment el paborde de la canònica de Solsona feia la provisió del rector, d'acord amb el bisbe d'Urgell.

L'any 1391 la parròquia del Llor, integrada dins el deganat d'Urgell, contribuï amb 25 sous barcelonesos a la dècima de la diòcesi d'Urgell. De Sant Julià del Llor depenien, eclesiàsticament, les esglésies de Sant Julià del Far i la de Santa Maria de Castellmeià.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Imatge desapareguda (fons fotogràfic ACSG)

A l'interior de l'església es conservava el sepulcre d'Hug de Copons, que actualment forma part de la col·lecció del Museu Diocesà Comarcal de Solsona (veure fitxa a l'apartat d'escultura), que per fotografies antigues sabem que es trobava sostingut en alt i damunt de dues mènsules, a l'esquerra de l'absis, malgrat que darrerament sembla que s'havia canviat la seva localització.

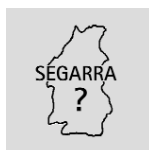
També es custodiava una talla de la Mare de Déu del Remei provenint d'una antiga capella que, com descriu Madoz al segle XIX, s'erigia entre el Llor i Castellmeià. Aquesta talla fou cremada durant la Guerra Civil (1936-1939), però se la pot veure fotografiada en el fons Duran i Sanpere de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera.

El 1994 la Generalitat de Catalunya finançà unes obres de reforma i restauració de l'església, que foren dirigides per l'arquitecte Josep Rull.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

- Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany.
- Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya. Barcelona 1990, p. 430
- Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, La Segarra, l'Urgell, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 370, 474.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies: Segarra i Urgell*. Barcelona 1997, p. 115.
- *Inventari del Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya*.
- MADDOZ, Pascual, *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de España y sus posesiones en Ultramar*, vol 10. Madrid 1847, p. 506.
- Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. *Catàleg d'art Romànic i Gòtic*. Barcelona 1990, p. 208.
- VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i del Pla d'Urgell*. Barcelona 1981, ps. 254-256.

ESGLÉSIA DE SANT ESTEVE

Nucli: La Morana
Distància des de Cervera: 14 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s XVIII (1762-1771)
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

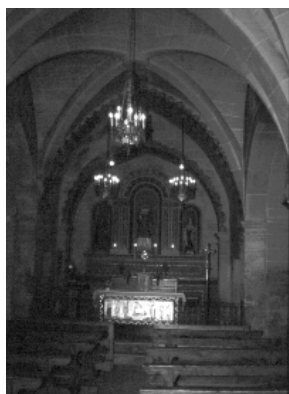
Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

L'actual església de Sant Esteve de la Morana és un edifici del segle XVIII aixecat sobre l'antiga església romànica que, amb tota seguretat, correspondria al segle XI. Conserva l'orientació primitiva d'est a oest.

Es tracta d'una església d'una sola nau (15,7 m de llargada x 4,3 d'amplada) coberta amb volta d'aresta, de semblança gòtica, que recolza en tres arcs torals apuntats. En l'encreuament de les arestes trobem la clau de volta en forma de segell. Als costats, capelles laterals dedicades al Sant Crist, al Sagrat Cor i a la Mare de Déu del Roser, totes elles cobertes amb volta apuntada.

S'hi accedeix per una porta oberta a la façana sud, de forma quadrangular, amb brancals i llinda d'arestes

Interior de l'església cobert amb volta de creueria gòtica

motllurades, en la qual trobem l'inscripció "1771". Per sobre de la porta un ull de bou il·lumina l'interior de l'església.

El campanar, de planta quadrada, és de realització molt simple. Bastit a l'extrem sudoest de la nau, està fet a base de carreus força regulars col·locats en filades, amb quatre ulls d'arc de mig punt dovellat i teulada a

Vista de l'església des del castell

quatre aigües. En la clau d'un aquests arcs hi ha incisa la inscripció "1762".

La façana oest, que es correspon amb la capçalera de l'església, i degut a la disposició dels aiguavessos, acaba en frontó triangular formant una aresta semblant a la quilla d'un vaixell. En aquesta aresta trobem el mateix signe heràldic que es localitza a la porta d'ingrés al castell i a la clau de l'arc del portal que dona accés al nucli clos, però aquest de l'església és cordiforme.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

El primer document conegut en què s'esmenta l'església de Sant Esteve de la Morana correspon a l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona, que tingué lloc el 15 de setembre del 1098. En ella es confirmen que la canònica té drets sobre els delmes, les primícies, les oblacions i els drets de defunció que generi l'església de Sant Esteve.

Ja al segle XVIII tenim constància de dos documents més. El primer és la visita pastoral efectuada pel bisbe d'Urgell l'any 1758, quan a la Morana hi havia mossèn Salvador Cabaner, i en el document de la qual es fa una llarga descripció tant de l'església com dels elements que conté per poder celebrar la Santa Missa, així com del cementiri que hi havia a tocar de l'edifici. El segon document és de Rafael d'Amat i de Cortada, baró del Maldà, de finals del segle XVIII, en què també ens descriu l'església i hi fa constar que aquesta és sufragània de la de Guissona.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

A l'interior de l'església trobem les piques beneïdores i baptismal, realitzades durant la postguerra, i és que a la Morana sempre hi ha hagut tradició de picapedrers.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

— BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (ss X-XIII)*, dins "Urgèlia", núm 1. La Seu d'Urgell 1978.

— Idem: *Les actes de consagració d'esglésies de l'antic bisbat d'Urgell (ss IX-XII)*, dins "Urgèlia", núm 8. La Seu d'Urgell 1986-1987.

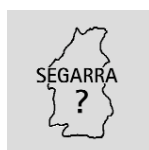
— Catalunya Romànica: *el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 340.

— D'AMAT, Rafael, baró de Maldà, *Viles i ciutats de Catalunya*. Barcelona 1994.

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 /1758). Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANT PONÇ

Nucli: Palou
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: Medieval - Moderna
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:	
Original: Religiós/Culte	
Actual: Religiós/Culte	

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Campanar i entrada de l'església de Sant Ponç

Es tracta d'un edifici relativament modern bastit sobre l'antiga església romànica del segle XII, de la qual tan sols es conserva una part del seu mur nord, fet amb aparell de carreuó escodat, que destaca de la resta de parament.

Té una sola nau orientada en sentit est a oest, de 14,6 m de llargada per 4,51 d'amplada, coberta amb volta de mig punt i dues capelles laterals formant creuer, sagristia i campanar. Una de les capelles laterals (on hi ha la pica baptismal estudiada en l'apartat d'escultura) presenta un magnífic treball amb guix, format per una xarxa d'arestes que prenen la forma d'estrella de quatre braços, les quals arrenquen dels angles dels murs de la capella mitjançant quatre carteles que representen uns àngels esculpits. La clau de

Capella amb volta de creueria estrellada

volta té representada la imatge de Déu amb la bola del món i les quatre altres claus de volta són àngels.

L'altar, de factura senzilla, està format per dos cossos de pedra.

A l'exterior la coberta és a dues aigües, amb contraforts als murs laterals.

La porta lateral d'accés és adovellada, amb tota probabilitat dels segles XVI o XVII, segurament com les restes de l'antic campanar a partir del qual l'any 1911 se'n construí un de nou.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera notícia indirecta de l'església de Sant Ponç data del 1106, quan el bisbe Ot d'Urgell encomanà a Pere Ramon de Sanaüja la tinença dels castells de Sanaüja, Palou i Guissona, excepte l'església parroquial.

El següent document ja pertany al segle XVIII, quan el bisbe d'Urgell hi féu una visita pastoral l'11 d'octubre de 1758, on indica que un dels altars laterals estava sota l'advocació de la Verge del Roser. En aquesta visita es realitzà un inventari de tots els béns que llavors tenia l'església.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Com s'esmenta en la visita pastoral del bisbe d'Urgell "avia (sic) una Imagen de la Virgen que por diforme se ha mandado quitar". No seria estrany que es pogués tractar d'una verge romànica.

D'altra banda, de l'antic fossar es van poder salvar tres esteles discoïdals que ara es troben emplaçades a la part superior de les cantonades de l'actual cementiri.

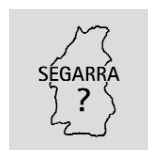
BIBLIOGRAFIA/FONTS

— *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 340.

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 50.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Sanaüja)*, llibre 111 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANTA ANNA

Nucli: Ribes
Distància des de Cervera: 8 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss XVII-XVIII
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Església que per la seves característiques caldria incloure-la dins l'estil barroc, però d'una factura molt senzilla i popular, sobretot els murs externs.

Té una sola nau amb volta de llunetes i capelles laterals: dues més grans cobertes amb volta d'aresta i dues de menors, situades simètricament. El cor està situat sobre la porta d'ingrés; té un espai reservat que era pels senyors de ca l'Alió, on destaca el treball en fusta i la balustrada que protegeix la resta del cor.

La porta d'accés té una llinda adovellada i un arc de descàrrega, formant un espai semicircular. Les dovelles i els brancals tenen decoració d'encoixinat. Per sobre un ull de bou il·lumina el cor. La façana es corona amb un campanar d'espada de dos ulls amb dues campanes.

Des de ca l'Alió s'accedeix a l'interior de l'església mitjançant un pas cobert elevat.

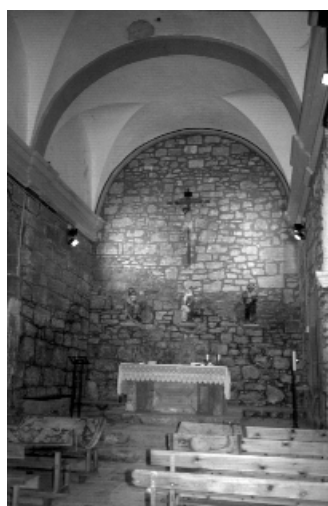
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Malgrat no tenir cap document que ho confirmi, per les característiques constructives de l'església queda clar que aquesta degué construir-se al segle XVII, al mateix temps que ca l'Alió (o cal Solsona).

Durant la visita pastoral que efectuà el bisbe d'Urgell l'any 1758, l'escrivà del bisbe anotà, entre altres aspectes, la següent notícia: "Se halla un priorato fundado (...) en la capilla de la Virgen de la Concepción, cuyos redditos consisten en unas ochenta libras anuales, cuyo Patron es el Heredero de la Casa

Església de Sant Anna i passadís cobert que la unia a ca l'Alió

Interior de l'església

de Alió Presbítero".

A mitjans del segle XIX Madoz escrivia: ".....mas bien es considerada como un santuario de una casa particular, cuyo dueño tiene un capellan con la obligacion de decir misa diaria;"

A primers dels anys 90 del segle XX es va treure el guix dels murs i es va deixar la pedra vista, rejuntada amb morter.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 117.

— MADOZ, Pascual, *Diccionario geografico, historico, estadístico de España y sus posesiones en Ultramar*. Madrid 1845-1850.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

SÈGARRA

Nucli: Sant Martí de la Morana
Distància des de Cervera: 14,6 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s XVIII (1706) - XX (1921)
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

L'actual església de Santa Maria de Sant Martí de la Morana és un edifici del segle XVIII que, malgrat mantenir l'orientació de la primitiva església romànica (est a oest) la qual estava edificada sota l'advocació de Sant Martí, no conserva cap resta de l'antic temple. Al segle XX s'hi feren reformes, com la construcció del nou campanar.

Es tracta d'un edi-

De l'església de Sant Martí destaca el seu esvelt campanar

fici d'una sola nau de planta rectangular (12,5 m de llargada per 7,25 d'amplada) coberta amb volta de canó que es recolza sobre arcs de mig punt, amb capelles laterals.

A l'exterior la coberta és a dues aigües. De la façana destaca el seu acabament, en forma de frontó triangular esgraonat propi d'alguns edificis modernistes. Tant la façana com el campanar són del 1921. Sobre la porta d'entrada, que és allindada i porta incisa la data de "1706", un ull de bou dona llum a l'interior de l'església, i en una petita fornícula hi ha la imatge de Sant Martí.

El campanar destaca per la seva alçada, que sobresurt per sobre de la resta de dimensions del temple. L'actual substitueix l'antic del segle XVIII que era quadrat i amb coberta a quatre aigües. És bastit amb parament de carreus ben escairats amb rejunt.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Campanar de l'església de Sant Martí en una imatge de l'any 1918, abans de la construcció de l'actual (fons de cal Sala)

La primera notícia d'aquesta església data del 1098, a l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona, on consta que els bisbes consagrants confirmen els delmes, les primícies, les oblacions i els drets de defunció del terme de *Sancto Martino*. Des dels seus orígens formà part del bisbat d'Urgell.

El 30 de març de 1758 el bisbe d'Urgell feu la seva visita pastoral a aquesta parròquia, sufragània de la de Guissona, on es fa relació dels elements ornamentals de què disposa l'església. Un cop acabada la visita el bisbe va decretar: *"...se manda á los Regidores de Sn Martín sufraganea de Guissona, como á obreros de la Iglesia, agan dorar la Patena en la debida forma, y componer tambien el seminterio, y Hermita, ó Iglesia de Sn Christobal"*.

El nou campanar del 1921 es bastí aprofitant les pedres de l'ermita romànica de Sant Cristòfol. Tota l'església fou reformada, realitzant les obres el paleta de Torrefeta i veí de Gra Josep Garganté Senillosa, artífex d'altres obres rellevants a Guissona, com el Centre Catòlic o cal Piteu.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

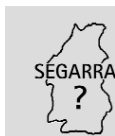
— *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 341.

— *Fons fotogràfic de cal Sala*.

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 50.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANT DONAT

Nucli: Sedó

Distància des de Cervera: 7,5 km

Accés: Per camí asfaltat

Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església

Època: s XII/ss XVII-XVIII/Actual

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Campanar actual de l'església

Església d'origen medieval que ha sofert moltes reformes al llarg del temps. És de planta basilical, d'una sola nau (fa 25 m de llargada x 7,2 d'amplada) coberta amb volta de canó rebaixada, reforçada amb arcs torals de perfil apuntat; encara són visibles les restes de l'arrencada dels antics arcs romànics de mig punt. En un dels arcs destaca un rostre esculpit i una inscripció. A llevant la nau acaba en una testera plana (a la seva part exterior encara es poden veure restes del seu absis semicircular), darrere la qual trobem la sagristia rectangular, corresponent al segle XVII.

Del segle XVII també són les dues capelles laterals a l'alçada del presbiteri i un campanar de base quadrada coronat amb una espadanya de dues campanes que es trobava a la façana sud, al costat de la portada,

Porta d'accés a l'església de Sant Donat i detall heràldic a la clau de l'arc

construït gràcies a Joan Carbonell, de Sedó, tal com consta en el seu testament del 1604. El 1923 l'espaldanya fou substituïda per l'actual campanar quadrat, sent Josep Pardo qui costejà les despeses.

L'església té dues capelles més. Dues estan cobertes amb volta de canó i les altres dues a dues aigües. Totes s'obren a la nau mitjançant arcs formers de mig punt.

La porta d'accés al temple es localitza a la façana de migjorn, així com dues finestres que il·luminen respectivament una capella i la sagristia. La porta d'ingrés al temple és adovellada, en el que es podria considerar un treball corresponent al gòtic tardà, amb un acurat treball de la pedra i un signe heràldic a la clau de l'arc.

A la banda de ponent el temple s'aixeca sobre un notable mur de contenció que es perllonga a banda i banda amb uns contraforts; una finestra il·lumina el cor de l'església. Al mur nord, sense obertures, es veuen els cossos adossats de dues capelles amb coberta independent i dos contraforts. A llevant la sagristia, coberta a una aigua, amb una finestra tapiada.

L'aparell de tot l'edifici presenta carreus irregulars col·locats en fileres uniformes, propi del mètode constructiu del segle XIII, per tant d'un romànic tardà amb reformes estructurals de diferents èpoques.

Imatge de l'església i del seu entorn des del portal de cal Farré l'any 1918 (fons Salvany-Biblioteca de Catalunya)

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Façana de migjorn i antic campanar d'espaldanya en primer terme vers 1918 (fons Duran i Sanpere-ACSG)

Les primeres referències sobre l'església de Sedó es remunten a mitjan segle XI; així, del 1063 tenim una escriptura dels bisbe Guillem d'Urgell i els canonges de Santa Maria de la Seu en què fa donació del castell de Sedó amb les seves esglésies construïdes i per construir, als esposos Pere Udaldar i Ermengarda, per tant ja hi havia una parròquia. Aquest personatge va testar el 6 d'abril de 1086, llegant al bisbat d'Urgell diferents esglésies, entre elles Sant Donat.

En l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona del 15 de setembre de 1098, consta que l'església de Sedó i les seves sufragànies depenen de la canònica de Santa Maria de Guissona.

L'1 de març del 1112 Pere Bernat féu donació d'una vinya situada a l'apendici de Sant Donat. Poc després, el 1120, Guillem Pere i la seva muller Sicarda esmenten *Sancti Donati de Sadao* en el seu testament. El 1173 fou jurat en l'altar de Sant Donat el testament sacramental de Guerau de Granyena, en el qual el testador deixava Sedó a la seva filla Beatriu.

El 1381 contribuï a la dècima papal recaptada en el Bisbat d'Urgell, al qual sempre ha pertangut.

El 5 d'abril de 1758 hi feu visita pastoral el bisbe d'Urgell, quan n'era mossèn Jaume Cotchet.

Durant la Guerra Civil de 1936/39, la major part dels seus béns foren saquejats o destruïts.

Altar major

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En una de les capelles es venera la imatge de la Verge de Santes Masses. També s'hi troba d'una creu

processional, tres esteles funeràries medievals i una làmpada de metall treballat del 1775. Tots aquests elements disposen de la seva fitxa corresponent.

El 1995 es feren obres de pavimentació de l'església, descobrint-se dues cavitats d'uns 2,5 m. de fondària, que podrien ser anteriors a la construcció de l'església.

BIBLIOGRAFIA/FONTS

— BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (s. X-XIII)*, dins "Urgèlia", núm 1. La Seu d'Urgell 1978.

— Idem: *Els documents dels anys 1076-1092 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, dins "Urgèlia", núm 7. La Seu d'Urgell 1984-1985.

— Idem: *Els documents dels anys 1101-1150 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, dins "Urgèlia", núm 9. La Seu d'Urgell 1988-1989.

— BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares*. Lleida 2001, ps. 267-268.

— *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 476-477.

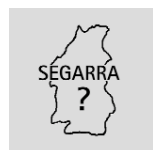
— Fons Duran i Sanpere-ACSG.

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 117.

— *Testamentum honorabilis Joannis Carbonell marcatoris loci de Sedo 1604*, Arxiu Històric i Comarcal de Cervera, Not. I 80 (1595-1647). Testaments.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 /1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ERMITA DE SANTES MASSES

Nucli: Sedó

Distància des de Cervera: 8 km

Accés: Camí asfaltat

Indret: S'hi accedeix des de la carretera que va de Cervera a Guissona, pel camí del Pont de la Guardiola. Es veu des de la carretera.

Localització: LN 41° 44.335 - LE 1° 16.274

Tipologia:

Època: Medieval/Moderna

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Ermita que probablement té els seus orígens en època medieval, però que al llarg del temps ha sofert

Ermita de Santes Masses

tantes reformes que han modificat la seva estructura, de manera que no es correspon amb cap moviment arquitectònic concret, sinó que és la suma de diferents moments.

L'edifici actual és d'una sola nau, que mesura 20,7 m de llargada per 7 d'amplada, amb capelles laterals i tribunes a la part superior (prop del barroc), amb dues finestres que il·luminaven l'interior i que ara estan tapiades. Està orientada de nord a sud.

S'hi accedeix per una portalada adovellada oberta a la façana de migdia, entre dos panys de paret atalussats. La porta es corona amb un frontó triangular i campanar d'espadanya modern. Per les restes de l'antic campanar, també d'espadanya i aixecat damunt un arc toral transversal a la volta de canó amb que es cobreix la nau central, creiem que la primitiva església era més petita.

El parament és de carreus més aviat regulars, col·locats en filades i amb arrebossat. La factura de l'ermita és de solidesa, amb gruixuts murs i poques obertures.

Lateral de l'ermita que permet apreciar el seu aspecte massís

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Troblem a la *Catalunya Romànica* que el topònim Santesmasses sembla derivat de l'antiga devoció als màrtirs aragonesos coneguts com Santes Masses, que

Interior de l'ermita de Santesmasses

tenen a Pinell de Solsonès una altra capella dedicada a ells, així com d'altres per tot el territori aragonès. Les Santes Masses consten com a relíquies del país del segle XI, i el 1166 trobem documentat a Lleida un ciutadà anomenat Martí Santesmasses.

De l'ermita de Santes Masses de

Sedó no se'n té cap notícia abans dels segle XV, però el titular antic de la mateixa fa pensar en un temple d'origen força antic. Pels indicis arquitectònics que han quedat podríem aventurar-nos a parlar de la seva existència des del segle XII o XIII.

Durant el 1738 es van fer unes profundes reformes d'ampliació que modificaren substancialment l'estil de l'antiga ermita.

El 5 d'abril de 1758, el bisbe d'Urgell efectuà una visita pastoral, deixant constància de tots els elements litúrgics que hi havia, però sense fer cap al·lusió a l'edifici. També s'esmentava que a l'ermita hi residia l'eremita Francesc Vilaró, home de 50 anys, el qual vivia de les almoines dels fidels, i que s'encarregava de tenir cura de l'església.

En un moment indeterminat, al costat de l'ermita es construí una casa, ara enrunada, on vivien els masovers del lloc. Amb la llei de desamortització del 1835, les terres pertanyents a Santes Masses foren venudes en pública subhasta i la casa, que quedà deshabitada, fou reconvertida en escola.

Posteriorment l'administració nomenà majorsals que es cuidessin de l'ermita: un solter i un casat de Sedó i un altre de Riber. Actualment se n'ocupa una majorala.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

La veneració a la Mare de Déu de Santes Masses està molt arrelada a Sedó i pobles veïns. Cada tercer dissabte de novembre s'apleguen els fidels per homenatjar a la Mare de Déu, la qual es guarda la resta de l'any a la parròquia de Sant Donat de Sedó.

Hi ha diferents llegendes sobre els orígens d'aquesta Mare de Déu, totes elles recollides per Joan Bellmunt. Amb poques variants es diu que un pastor de Tarroja que estava pasturant el bestiar, trobà la talla en un camp ple de "terrossos" i la va dur a Sedó, ja que el camp pertanyia a aquest terme. La gent del poble decidí construir una ermita en el lloc on l'havien trobada.

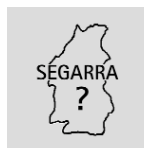
Segons la tradició oral, la primera capella era de petites dimensions i d'estil romànic, però com que al segle XVIII hi hagué un fort increment demogràfic, aquesta s'engrandí i es construïren les capelles laterals i el cor. Les capelles i altars laterals estaven dedicats a Santa Rosa, la Dormició de la Verge i Sant Miquel, Sant Ramon, la Verge del Carme i el Sagrat Cor de Jesús.

A l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera es poden trobar diferents documents relatius a l'ermita de Santes Masses, com el trobat en el Fons Notarial del 1798 segons el qual es va nomenar capellà de Santes Masses al reverend Ramon Duran, prevere, el qual havia d'encarregar-se de mantenir en condicions l'ermita i també de donar classes als minyons dels pobles veïns: llegir, escriure i doctrina cristiana. L'Ajuntament pagaria al mossèn.

BIBLIOGRAFIA

- BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populars*. Lleida 2001, ps. 249-255.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 340.
- *Fons Notarial, Cervera, 131, Francesc Bagils, Manul 1798 f. 147 v.* Arxiu Històric Comarcal de Cervera.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 117.
- *Mare de Déu de Santes Masses*. Opuscle. Sedó 1991.
- SALA, Joan-Plàcid, *Ermita de Santes Masses*, dins "La Veu de Torreflor", núm 20. Torrefeta 1989.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112. Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANT SEBASTIÀ

Nucli: Selvanera
Distància des de Cervera: 19,5 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s XVIII (1797)
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Església d'una sola nau (12,7 m de llarg x 10,3 d'ample) coberta amb volta de mig punt amb llunetes, capelles laterals i cor; aquesta nau exteriorment presenta coberta a dues aigües, mentre que les capelles tenen una coberta lateral a una vessant i de menor alçada que la central.

A la façana princi-

Façana de l'església

pal trobem la porta d'entrada, d'arc escarser i dovelles, a la clau de la qual hi ha inscrita la data "1797". Al seu damunt una petita fornícula i un ull de bou que il·lumina l'interior. Corona la façana un campanar d'espada d'un sol ull, fet de pedra picada.

Els murs presenten parament fet de pedres irregulars, mentre que les cantonades es rematen amb grans pedres treballades col·locades a llarg i través.

Per les característiques esmentades podem catalogar l'església de Sant Sebastià de barroca, però un barroc molt auster i clàssic, propi de tot el país i més encara en edificis corresponents a petits pobles de l'interior.

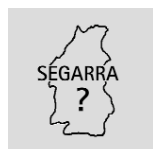
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Del 9 d'octubre del 1758 data la visita pastoral que feu el bisbe d'Urgell a Sant Sebastià de Selvanera, parròquia de Sanaüja. En aquell moment es fa constar que encara no s'havien construït les capelles laterals i el campanar tenia dues campanes mitjanes; s'inventariaren els béns mobles relacionats amb el culte, no havent-n'hi cap de rellevant.

BIBLIOGRAFIA

- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 51.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Sanaüja)*, llibre 111 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ERMITA DE LA MARE DE DÉU DE LA SOLEDAT

Nucli: Selvanera

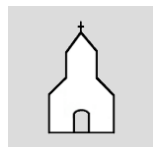
Distància des de Cervera: 18 km

Accés: Carretera asfaltada

Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a Guissona, des d'on seguirem per la L-313 fins a la cruïlla de Sanaüja i des d'aquí continuarem

per la L-314. A uns quatre quilòmetres, i a peu de la carretera, trobem l'ermita

Localització: LN 41° 49'54" - LE 1° 16'51"

Tipologia: Ermita

Època: s. XVII - XVIII

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Estem davant un edifici de factura molt senzilla, que incorpora elements barrocs propis de l'època, però

Ermита de la Mare de Déu de la Soledat

que les diferents reformes sofertes han acabat de desnaturalitzar. Probablement està aixecada sobre una altra d'anterior.

És un edifici d'una sola nau coberta a doble vessant i amb ràfec ceràmic a tot el voltant, que fa 1,9 m. de llargada per 5,9 d'amplada; està orientada d'est a oest.

S'hi accedeix per una porta d'arc escarser, situada a la façana de ponent, amb dovelles i que en la clau presenta incisa la data de "1781" (segurament l'any en què es feren obres d'ampliació), mentre que a la porta hi ha la de 1932 i en un mur la de 1982, data en què es rejuntaren les pedres amb argamassa de ciment i arena. Corona la façana un campanar d'espada d'un sol ull. Els murs laterals tenen contraforts.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

L'únic document localitzat que fa referència a l'ermita de la Mare de Déu de la Soledat, correspon a la visita pastoral realitzada pel bisbe d'Urgell l'octubre de 1758, on consta: *"la Capilla de la Virgen de la Soledad, tiene lo necesario para el Sto. Sacrificio de la Misa, tiene assi mismo un pedazo de tierra con su casa, los redditos de dicha pieza de tierra se consumen en la manutención de la Iglesia y Cassa, siendo del Patronato del lugar de Selvanera, sufraganea de Sanaüja"*.

Segons notícies orals, en aquesta ermita hi havia hagut una escola, probablement a la casa a què es fa referència en el document anterior, a la qual poden correspondre les restes de pedra que es localitzen al voltant de l'església.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En aquesta ermita s'hi celebraven tres aplecs a l'any. El primer corresponia al 21 de gener, l'endemà de la Festa Major d'Hivern de Selvanera en què es celebra la festivitat de Sant Sebastià.

El segon, que ara ja no es fa, tenia lloc el 5 de febrer, festa de Santa Àgata i patrona de les dones casades.

El tercer aplec correspon al Quart diumenge de Quaresma, al qual hi assisteixen gent del poble i també de les rodalies. En aquest aplec es procedeix a la benedicció del terme.

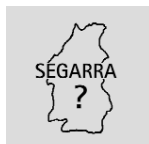
BIBLIOGRAFIA

- BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares. Lleida 2001*, ps. 267-268.

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 52.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Sanaüja)*, llibre 111 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

CAPELLA DE SANT VICENÇ (Mas de Nadal)

Nucli: Selvanera

Distància des de Cervera: 23 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a Guissona, des d'on continuarem per la L-313 fins a la cruïlla de Sanaüja, des d'allà seguirem

per la L-314 fins a Selvanera; des del poble agafarem un camí a mà dreta, que està indicat, en direcció a Mas Mascó. A uns 3'3 km trobarem Mas Nadal

Localització: LN 41° 50.865" – LE 1° 18.155

Tipologia: Capella

Època: s XVIII – XX

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Es tracta d'un edifici d'una sola nau que de 6,9 m de llarg x 4,63 d'amplada, que segueix l'orientació d'est a oest. La coberta és de volta escarsera feta de rajola de ceràmica sobre arcs fets de maons. La imposta és de formigó, amb motllura per encoframent. Exteriorment té coberta a dues aigües.

S'hi accedeix per una porta que té la inscripció de "1749", construïda amb brancals fets de carreus i arc escarser adovellat.

Durant el 1983 es va fer una profunda reforma a tot l'edifici, tant interior com exterior. La façana principal es corona amb un petit campanar d'espadanya d'un sol ull.

Exterior de la capella de Sant Vicenç del Mas de Nadal

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Durant el mes d'octubre de 1758 el bisbe d'Urgell hi realitzà una visita pastoral, en la documentació de

la qual consta: "Capilla de St. Miguel de Patronato de la Casa del Manso Nadal distante de la villa (de Sanaüja) hora y media: el Patron cuida de la Manutencion de dicha capilla y actualmente tiene lo necesario para la celebracion de la Misa".

Per a més informació sobre aquests capelles unides a masos, consultar la fitxa de la Capella de Sant Antoni Abad, del Mas de la Vila.

Interior de la capella de Mas de Nadal

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En l'inventari d'esglésies de Josep M. Gavin consta que el 1978 aquesta capella estava sota l'advocació de Sant Vicenç i no s'hi celebrava cap cerimònia religiosa; en realitat servia com a cort de porcs. L'any 1983 s'hi feu una reforma molt completa de tota ella i es recuperà al culte.

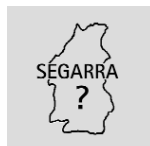
BIBLIOGRAFIA

— GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 52.

— SALES, Núria, *Els segles de la decadència, s XVI-XVIII*, dins "Història de Catalunya" dirigida per Pierre Vilar, vol IV. Barcelona 1989, ps. 211-216.

— *Visites pastorals (Oficialitat de Sanaüja)*, llibre 111 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

CAPELLA DE SANT SEBASTIÀ (Mas Mascó)

Nucli: Selvanera

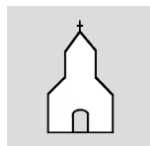
Distància des de Cervera: 21 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Cervera cal agafar la L-311 fins a Guissona, des d'on seguirem per la L-313 fins a la cruïlla de Sanaüja i continuarem per la L-

314. Un cop a Selvanera agafarem un camí sense asfaltar que trobarem a mà dreta i que indica Mas Mascó, que es troba aproximadament a 1,5 km

Localització: LN 41° 49.885 – LE 1° 17.547

Tipologia: Capella

Època: s XVIII (1797)

Estil: Popular

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/Culte

Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Capella barroca de Sant Sebastià del Mas Mascó, d'origen medieval

Edifici d'una sola nau coberta amb volta de mig punt que recolza sobre quatre arcs amb cartelles ricament decorades amb motius vegetals. Fa 9,05 m de llargada per 5,38 d'amplada i està orientada d'est a oest. A l'exterior, la coberta és a dues aigües i es basteix sobre un ràfec de pedra.

La façana principal, al mur est, té la porta d'ingrés adovellada, amb arc escarser i els brancals fets també amb grans carreus treballats posats al llarg i través. A la clau trobem la data de "1797". Per sobre la porta un ull de bou il·lumina l'interior. Es corona amb un campanar d'espadanya d'un sol ull amb una creu de forja al damunt.

Els murs tenen el parament fet amb pedra irregular col·locada en filades i arrebossades.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Ja en un document del segle XI corresponent a l'inventari de percepcions i serveis del bisbe d'Urgell, trobem referències del lloc de Mascó.

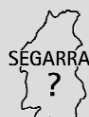
Com a conseqüència d'aquest fet, cal pensar que ja en aquesta època hi existia un mas medieval. Els masos es caracteritzen per ser un tipus d'hàbitat dispers, aïllat d'un nucli urbà, autòcton i essencialment rural. Aquests tipus d'assentaments no estan gens estudiats a la comarca de la Segarra, però sí al Berguedà i al Solsonès. Les característiques dels masos en aquestes zones són: construccions de planta irregular i feta amb materials pobres, amb dos tipus d'àmbits diferenciats. El primer correspondria al familiar, on destaca la llar de foc, mentre que la resta podia ser una construcció amb una habitació on es fa tot, o bé, si el mas és més important, hi ha diferents estances per a cada necessitat. El segon àmbit correspon al de feina, amb espais coberts i altres oberts: corts de porc, cavalleries, etc. Aquests masos vivien de l'explotació agrícola i ramadera.

Seria normal pensar que junt al mas existís ja una petita església romànica, que hauria estat enderrocada per aixecar la nova del segle XVIII. Aquesta suposició recolza també en el fet que en l'inventari del museu Eduard Camps i Cava de Guissona hi ha documentada una pica de batejar de pedra, la qual es diu que pertany

a una església romànica de Mas Mascó que estava sota l'advocació de Sant Vicenç. La pica no ha pogut ser localitzada, però ens queda la referència documental.

BIBLIOGRAFIA

- BARAUT, Cebrià, *Els documents dels anys 1076-1092 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, dins "Urgèlia", núm 7. La Seu d'Urgell 1984-1985, ps. 29-31.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 52.
- RIU, Manuel, *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Barcelona 1989.

CAPELLA DE SANT PERE

Nucli: Les Sitges

Distància des de Cervera: 23 km

Accés: Camí asfaltat

Indret: Dins el conjunt medieval

Tipologia: Capella

Època: s XII-XIII

Estil: Romànic

Estat de conservació: Regular

Interès: Alt

UTILITZACIÓ:
Original: Religiós/Culte

Actual: Cap

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Capella de Sant Pere de les Sitges

Tal com diu la *Catalunya Romànica*, l'església de Sant Pere del castell de les Sitges, igual que Santa Maria de Tauladells, s'ha d'incloure dins un conjunt d'edificis religiosos força heterogenis, és a dir, obres sense aportacions tipològiques importants però amb una execució molt acurada.

Ens trobem davant un edifici, no massa ben conservat, d'una sola nau, coberta amb volta de canó i reforçada amb cinc arcs torals apuntats, que acaba en un absis semicircular obert a la dita nau mitjançant un

arc presbiteral en degradació, cobert amb volta de quart d'esfera. Dels cinc arcs torals, tres recolzen sobre pilastres, mentre que els altres dos arrenquen del mur.

Interior de Sant Pere

La capella està orientada d'est a oest i mesura 13,2 m de llarg per 5,9 d'ample. De l'arc preabsidial, de mig punt, arrenca una imposta decorada amb un relleu geomètric incís que podria ser la representació abstracta d'un peix submergit sota les aigües, representades aquí per una decoració de dents de serra. Aquest element decoratiu també s'ha trobat en algunes piques baptismals, cosa que ens porta a pensar que és una representació de l'aigua, però la seva localització aquí a la capella de les Sitges, en el mur, obre un interrogant sobre el seu veritable significat. A banda i banda de la nau hi ha arcosolis oberts en els murs i bancs de pedra.

A l'exterior, la coberta és a dues aigües i abraça tot l'interior del temple; està feta amb lloses de pedra.

A la façana de ponent es troba la porta d'entrada, moderna i a la clau de la qual hi ha un motiu heràldic que correspon als Josa; és d'arc de mig punt adovellat, i al damunt hi trobem una finestra rectangular d'una sola esqueixada; la façana es corona amb una campanar d'espada de dos ulls. El mur de migjorn està reforçat amb dos contraforts de gran amplada, entre els quals hi ha una estreta finestra d'arc de mig punt, que ara està paredada, la qual possiblement era de doble esqueixada. Al centre de l'absis una finestra d'arc de mig punt de doble esqueixada. La façana nord es pot considerar un mur de contenció.

Tot l'aparell de l'edifici està fet amb carreus ben escairats que tendeixen a ser regulars, col·locats en filades uniformes que ens parlen de les formes constructives pròpies de finals del segle XII o inicis del XIII.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera notícia documentada que tenim de les Sitges és del 1025, però un document que deixi veure

Conjunt de l'església i castell

que ja existia una organització parroquial en aquest lloc no el trobem fins els anys 1042 i 1075, en un inventari de les rendes del bisbe d'Urgell a Sanaüja, on s'esmenta que la quart part del delme de Palou havia estat bescanviada per la quarta part del delme de *les Ciges*.

No sabem quina categoria tenia en origen aquesta capella, però és molt probable que fos sufragània de Santa Maria de Florejacs.

En l'acta de la visita pastoral del bisbe d'Urgell feta el 12 d'abril de 1758, es comenta que l'església de Sant Pere Apòstol de les Sitges és sufragània de l'església parroquial de Florejacs, i s'hi mencionen els elements de què disposava per a oficiar la Santa Missa.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

L'església de Sant Pere, juntament amb el castell i les restes de cases que queden de l'antic poblat, formen un conjunt turístic d'alt valor històric i cultural, ja que ens permet entendre com vivia la noblesa mitjana de la Segarra.

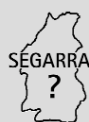
PROTECCIÓ EXISTENT

- Decret sobre castells (22-IV-1949).
- Registre inventari de la Generalitat de Catalunya 51-6513.

BIBLIOGRAFIA

- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (s X-XIII)*, dins "Urgèlia", vol 1 (doc 75). La Seu d'Urgell 1978.
- Idem: *Les actes de consagració d'esglésies de l'antic bisbat d'Urgell (s IX-XII)*, dins "Urgèlia", núm 8. La Seu d'Urgell 1986.1987.
- *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*. Barcelona 1990, ps. 414-415.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 370, 480-481.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 44.
- VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i el Pla d'Urgell*. Barcelona 1981, ps. 289-291.
- *Visites pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112 (1758). Arxiu Diocesà d'Urgell.

ESGLÉSIA DE SANT AMANÇ

Nucli: Torrefeta
Distància des de Cervera: 10 km
Accés: Camí asfaltat
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s XVII (1675) - XVIII (1703)
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Campanar de Sant Amanç

però amb la façana a llevant.

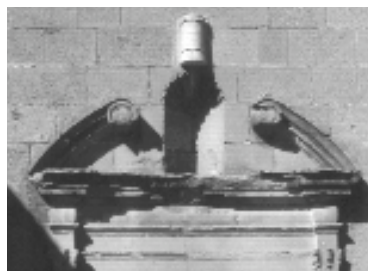
Sant Amanç és una típica església barroca classicista, molt austera en la seva decoració. Presenta planta amb una sola nau amb capelles laterals (dues a cada costat), absis semicircular i cor. La coberta és de volta de mig punt amb llunetes. Fa 22,7 m de llargada per 13,7 d'amplada. La volta recolza en quatre arcs torals que al seu torn arrenquen de pilastres, entre les quals s'obren les capelles. Al terra localitzem quatre sepultures, la més antiga de les quals, del 1700, pertany a la família Sanou. Al costat del presbiteri les dues sagristies, amb brancals i motllures als cantells, a l'igual que la porta d'accés al campanar que a la llinda porta incisa la data "1703". Per accedir al campanar hi ha una escala de cargol monolítica, mitjançant la qual també s'accedeix al cor.

La porta d'ingrés és d'un barroc molt clàssic, com ja s'ha comentat anteriorment. La porta es caracteritza per les seves pilastres sobre podi, l'entaulament clàssic i el frontó semicircular tallat al mig per una petita fornícula apertxinada. En un carreu encoixinat de la façana trobem el següent escrit: "FONC POSA/DA: LA PRIMERA PEDRA / ALS 25 DE MARÇ / 1675".

Detall de la primera pedra

L'antiga església romànica de Torrefeta és probable que s'hagués bastit on actualment hi ha les cases de Cal Pujol i Cal Ferrero (veure fitxa del capítell de Cal Pujol). L'edifici actual és de la segona meitat del segle XVII, mentre que el campanar pertany ja al XVIII. Conserva l'orientació tradicional d'est a oest,

Detall de la portada

principal. El mur és de pedra irregular rejuntat amb argamassa de calç i arena. Les cantonades, a l'igual que el cos de l'església, disposen de carreus ben treballats, així com les obertures de les campanes. A la base del campanar robem la següent inscripció: "IHS/ FONC · POSADA · LA · / PEDRA · D(E)L · / CAMPANAR · ALS · 19 · D(E) · ABRIL / 1703".

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Absis semicircular

Quan el lloc de Torrefeta fou conquerit pels comtes i bisbes d'Urgell a inicis del segle XI, és molt probable que ja en aquell moment es construís una església romànica, però no és fins al 1078 que en tenim constància escrita. En aquesta data es publicà el testament sacramental de Berenguer, que havia estat jurat per diferents testimonis sobre l'altar de "*Sancti Amancii qui est fundatus ante villa Torrefacta*".

També se l'esmenta en l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona de l'any 1098, on s'insinua que la canònica de Guissona podia tenir certs drets sobre aquesta parròquia.

El 1758, quan ja s'havia construït la nova església barroca, hi feu la visita pastoral el bisbe d'Urgell, descrivint-ne tots els altars i els elements litúrgics que posseïa el temple, així com unes relíquies. Joan-Plàcid Sala ha trobat la següent informació sobre aquestes relíquies: "*Jo, infrascrit notari, dono fe i relació indubtable a tots i cada un dels qui veuran, llegiran o sentiran llegir aquests lletres, que l'any naixement del Senyor de mil sis-cents vuitanta-sis, el dia vint-i-quatre, i a instància del Rnd. Jaume Rull, prevere de la diòcesi d'Urgell, la capseta de fusta, de què es parla darre-ra, amb les solemnitats i circumstàncies expressades en la rera escrita llicència, de les relíquies dels sants màr-*

tirs Clar, Fortunat, Llucià i Victor, ha estat oferta i presentada a l'Il·lm. Molt Rnd. Joan Simó i Fondonga, prevere, vicari general d'Urgell, el qual en presència de mi, notari, i dels testimonis infrascrits ha obert l'expressada capseta i hi ha trobat les mencionades relíquies, i en virtut de la facultat concedida al suplicant, li ha donat permís i llicència per donar "gratis et amore Dei" les relíquies dels sants màrtirs Clar i Fortunat a l'església de Sant Amanci de Torrefeta, i la relíquia de Sant Llucià a l'Església de la B.V.M. del lloc de Freixenet, de la diòcesi de Vic, i la relíquia de Sant Victor a l'església de Sant Salvador d'Iloc de Montoliu, de la diòcesi de Vic".

Detall de l'escala de cargol

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Les dues campanes actuals són del segle XVII i s'estudien en fitxa apart.

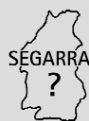
Alguns dels altars de les capelles laterals, que eren de pedra, es van reconvertir en bancs per seure.

Durant la Guerra Civil del 1936-1939 es va cremar un retaule de Sant Amanç que es conservava dins de l'església.

BIBLIOGRAFIA

- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 340.
- GAVIN, Josep M., *Inventari d'esglésies. Segarra i Urgell*. Barcelona 1987, p. 115.
- MARTINELL, Cèsar, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*. Barcelona 1963.
- SALA, Joan-Plàcid, *Les esglésies de Sant Amanç, dins "La Veu de Torreflor"*, núm 29. Torrefeta 1992.
- Idem: *De com varen viatjar les relíquies dels sants Clar i Fortunat a Torrefeta*, dins "La Veu de Torreflor", núm 33. Torrefeta 1993.
- TRIADÓ, Joan-Ramon, *L'època del barroc s XVII-XVIII*, dins *Història de l'Art Català*, vol V. Barcelona 1984.
- *Visites Pastorals (Oficialitat de Guissona)*, llibre 112. Arxiu Diocesà d'Urgell.

CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE MAIG

Nucli: Torrefeta

Distància des de Cervera:

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Confluència dels termes de Guissona, Nial, la Morana, Gra i Torrefeta i Florejacs

Tipologia: Capella

Època: segle XX (1947-57)

Autors: Josep Garganté (projecte arquitectònic), Pere Freixes (picapedrer) i Susina Amat (pintora)

Estil: Neoromànic

Estat de conservació: Bo

Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte

Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

La capella, d'estil visiblement neoromànic, és de petites dimensions, d'una sola nau coberta amb volta de canó i absis semicircular a la capçalera. L'absis i la resta de murs exteriors estan decorats amb bandes llombardes i lesenes, pròpies de la decoració de l'arquitectura romànica. De la façana d'ingrés destaca la portada, d'arc adovellat i columnes sobre podi a banda i banda, amb capitells de decoració senzilla, de caràcter vegetal. L'edifici és coronat per un petit campanaret d'espada d'un sol ull. Tot l'aparell constructiu és de carreus ben treballats i la teulada, de teula àrab i a dues vessants.

Façana d'ingrés orientada a ponent

A l'interior de la capella hi ha dues pintures murals, si bé la totalitat de la decoració pictòrica va quedar inacabada. Les pintures representen personatges reals, com els anteriorment esmentats, en actitud de fer una ofrena floral a la Verge o una escena on la Verge, de manera força actual, estaria representada per una jove fent punta al coixí, tenint al seu càrrec dues nenes o joves que fan lectura i costura respectivament, totes tres en una estança en la qual s'obre una finestra amb una vista de Guissona, presidida pel campanar.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La iniciativa de construir aquesta bonica capella

Façana de migjorn amb l'absis a primer terme

neorromànica va ser del llavors rector de la parròquia de Sant Salvador de Gra Mn. Rafel Farran Tàcies, que també tenia al seu càrrec els pobles de Torrefeta -d'on era fill-, Sant Martí i la Morana. La capella s'havia de construir a la cruïlla dels termes dels pobles de la Morana, Sant Martí, Torrefeta i Gra, i el motiu era celebrar un aplec per la cloenda del mes de Maria, al maig, i per a que cap poble es veiés afavorit per qüestió de dates respecte un altre. El primer pas per celebrar l'aplec a la cruïlla dels quatre pobles, a l'esplanada del Nial, fou col·locar-hi una creu de pedra amb una imatge de la Verge de Maig i amb la data de 1939. El constructor fou Pere Freixes, de cal Giralt, el picapedrer afecionat de la Morana.

Quan l'aplec ja es celebrava de forma regular, amb ofrena de flors i recital de poesies per part de la mainada dels diferents pobles, Mn. Rafel Farran decidí construir la capella, una mica més amunt, en un indret enlairat que fos visible des dels quatre pobles. El permís fou concedit l'any 1947, amb una gran acceptació de la iniciativa per part dels veïns, que hi col·laboraren amb el seu treball o amb donacions econòmiques.

La pedra la portaren de les ruïnes del despoblat de Mallavecs i de la bassa del molí del Mateu de Gra, de la Morana i de Sant Martí, tot i que també se'n va treure més tard de les finques del Torres, del Vidal i del Rafel de Torrefeta. L'arena s'extragué de Torrefeta en la seva totalitat, ja que els arenals hi eren nombrosos. Tot i que la construcció en principi fou lenta i romangué uns anys només amb els fonaments i les primeres filades treballades, finalment s'hi donà un gran impuls que va propiciar la seva benedicció, el 5 d'abril de 1957, per par del Bisbe d'Urgell monsenyor Ramon Iglesias Navarri.

Els principals impulsors de l'obra van ser, a part de Mn. Rafel Farran, Gabriel Benet - fill de la Morana i fundador de la indústria tèxtil Benet Campabadal, al barri barceloní de les Corts-, l'abans esmentat Pere Freixes de la Morana -pagès però amb una gran habilitat per al treball de la pedra, que a part de la creu al termenat va fer també les columnes i l'arc de la porta-

a cal Mateu de Gra, que fou qui realitzà els plànols de la capella.

Finalment, cal destacar a Susina Amat, professora de dibuix de l'Escola Massana de Barcelona, que per amistat amb Gabriel Beneit pintà els murals de l'interior de l'ermita, passant temporades a la Fonda Santesmasses de Guissona.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Com s'ha esmentat anteriorment, pròxima a la capella s'hi bastí, l'any 1939, una creu de pedra amb una graonada, per tal de celebrar l'aplec de Maig, i aquesta fou l'origen de la motivació per construir el petit temple. L'aplec es celebrava el primer diumenge de maig, traslladant-se després a l'1 de maig. Finalment es traslladà la seva celebració al mes d'octubre.

Ben pròxima a la capella es troba, ja en terme de Guissona, l'anomenada "Torre del Carlos", una petita fortificació del segle XIX que, presumiblement, hauria estat construïda i utilitzada en motiu de les guerres carlines.

BIBLIOGRAFIA

- OROBITG SANTAMARIA, Dolors: *Visita a Gra a "Turisme, pagesia i arquitectura popular". Amics de l'arquitectura popular*, 2008.
- SALA MONTALÀ, Joan-Plàcid: *L'ermita de la Verge de Maig a "La Veu de Torreflor"*, núm. 21, 1990.
- Ídem: *Més sobre l'ermita de la Verge de Maig a "La Veu de Torreflor"*, núm. 22, 1990.